

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SPOR JANA STARŠÍHO ČERNÍNA Z CHUDENIC
S PACOVSKÝMI MĚŠŤANY O POTVRZENÍ MĚSTSKÝCH PRIVILEGIÍ
V LETECH 1630–1636

Vedoucí práce: PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.

Autor práce: Adam Veselka

Studijní obor: Historie

Ročník: pátý

2022

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Praha 2. 12. 2022



Adam Veselka

Na tomto místě bych chtěl srdečně poděkovat PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D., za jeho cenné rady, připomínky a trpělivost, bez které by tato práce nemohla být napsána. Mé obrovské poděkování patří též mé mamince, Mgr. Zdeňce Veselkové, za její neskonalou podporu po celou dobu mých studií.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se věnuje sporu mezi Janem starším Černínem z Chudenic a pacovskými měšťany o potvrzení městských privilegií v letech 1630-1636. Jejím hlavním cílem je zrekonstruovat průběh sporu na základě dochované korespondence, která se nachází v Ústřední správě Černínských statků ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec a ve fondu Stará manipulace v Národním archivu Praha. Vedle samotného průběhu sporu se autor věnuje vzájemnému vnímání zúčastněných stran konfliktu. Pacovská privilegia, jejichž confirmace se stala základem sporu, jsou sledována chronologicky od počátku jejich udělování v kontextu vztahů poddaných a vrchností.

Annotation

The presented bachelor thesis deals with the dispute between Jan Czernin the Elder of Chudenice and the citizens of Pacov regarding confirmation of the town's privileges that took place in the years 1630-1636. It focuses on reconstruction of the conflict based on the preserved correspondence deposited in the Central Administration of Czerin estates in the Třeboň Regional Archives, the Jindřichův Hradec Office, and also in the Old Manipulation Fund, in the National Archives in Prague. Besides the course of the dispute, the author focuses on mutual perception of the parties during the conflict. The privileges of Pacov, the confirmation of which was the basis of the dispute, are considered from their granting in the context of relations between subjects and lords.

Obsah

I.	Úvod	7
II.	Exkurz do problematiky městských privilegií	15
III.	Pacov za doby Malovců a Robmhápů	19
IV.	Španovští z Lisova.....	23
IV.1	Nadání Michala Španovského z Lisova	24
IV.1.1	Náboženská otázka	25
IV.1.2	Robota a podělky	27
IV.1.3	Čtyři nová obdarování	28
IV.1.4	Slib člověčenství a poddanost.....	29
V.	Aktéři sporu	31
V.1	Pacovská vrchnost, manželé Černínovi	31
V.2	Představitelé města Pacova	36
VI.	Průběh sporu o confirmaci privilegií	40
VI.1	Rok 1633 – Strach a odvaha.....	41
VI.2	Rok 1634 – Argumentace žalovaného	42
VI.3	Rok 1635 – Zdánlivý konec	44
VI.4	Rok 1636 – Zápas tří stran	46
VI.5	Dobový kontext.....	51
VII.	Závěr.....	54
VIII.	Seznam použitých pramenů a literatury.....	57
VIII.1	Nevydané prameny.....	57
VIII.2	Vydané prameny	57
VIII.3	Literatura.....	59
IX.	Seznam obrazových příloh	64
X.	Obrazové přílohy	65

I. Úvod

Města tvořila již od svých počátků koncem 13. století zvláštní živoucí organismus společnosti zemí Koruny české. Skromnou hradskou soustavu sestávající z 15 správních hradů, která vznikala ve strategických lokacích na popud prvních Přemyslovců jako pomyslná obranná hradba království, nahradil v průběhu následujících staletí nespočet sídlišť městského typu. Ta se ve své spádové oblasti stala postupem času nejen ohniskem obchodu a hospodářství, ale také centrem kultury, vzdělanosti a v neposlední řadě rovněž místní správy a politiky.¹

V historiografii existuje hned několik způsobů, jak přesněji definovat město. Například optikou historické demografie, východiskem pro řadu západoevropských historiků při studiu středověké urbanizace, lze za město považovat takové sídliště, jehož počet obyvatel dosahoval určité vyšší hodnoty oproti ostatním usedlostem v rámci sledovaného období a teritoria.² Nastíněný pohled zajisté nemůže platit plošně. Nelze určit stejnou spodní hranici počtu obyvatel sídlišť hustě zalidněné jižní Evropy a pro spíše kopcovitá středoevropská území s nesrovnatelně menší hustotou zalidnění. Na konci středověku a počátku novověku dosahovala nejlidnatější města na území Království českého počtu několika tisíc obyvatel. Naopak ta nejmenší jich čítala pouhých několik stovek. Hranice mezi nejmenšími městy či městečky a velkými vesnicemi byla co do počtu obyvatel takřka neviditelná.³

K určení typu konkrétního sídliště vedle demograficko-statistických údajů může mnohem lépe posloužit jeho posouzení z hlediska funkčnosti. V takovém případě se stává důležitou nejen dosažená úroveň obslužnosti sídla, ale především míra zastoupení jednotlivých městských funkcí. Takřka žádné sídliště nepostrádalo zemědělskou (hospodářskou) a základní tržní (obchodní) funkci. Pokud však zemědělská produkce a působnost místního trhu značně přesahovaly území samotného sídla a jeho bezprostřední okolí, mohla se původní tržní ves postupně transformovat v městečko či dokonce v město. Zmíněná přeměna sídelního typu probíhala takřka výlučně právní cestou, a to formou udělení privilegia beneficentovi.⁴ V takovém případě lze na základě písemného pramene či jeho pozdějších

¹ Josef Žemlička, *Přemyslovská hradská centra a počátky měst v Čechách*, Československý časopis historický 26, 1978, s. 559-586.

² S nastíněným přístupem západoevropské historické vědy se lze setkat například v díle Jan DE VRIES, *European Urbanization 1500-1800*, London 1984; Jan DVOŘÁK, *Vrchnostenské město v raném novověku ve vztahu k vrchnosti a venkovskému zázemí. Svitavy v 17. století*, Brno 2012 (Disertační práce), s. 7-14.

³ TAMTĚŽ; Jaroslav MILLER, *Uzavřená společnost a její nepřítel. Město středovýchodní Evropy (1500-1700)*, Praha 2006, s. 17-22, 33-46.

⁴ Petr VOREL, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001, s. 69-70.

verifikovaných opisů jasně konstatovat oprávněnost užívání označení městskosti a požívání statutu města. To ovšem neznamená, že proklamace zůstávala reálně trvale platnou a všemi respektovanou. Postavení měst v hierarchicky uspořádané společnosti etablovala především jejich privilegia, na jejichž základě vznikaly nové či se rozvíjely původní funkce centrálního místa. Příkladem té původní mohlo být potvrzení tradice konání místního trhu. Místní samospráva pak představovala funkci novou, kterou město nabylo ve většině případů hned při samotné transformaci sídliště.⁵

Větší počet privilegií zaručoval obyvatelům města vyšší a svobodnější statut než osedlým jiných měst. Prvenství mezi městy připadlo pražskému souměstí, jež bylo po celá staletí sídlem českých králů, mnohdy i císařů Římsko-německé říše.⁶ Dalšími v řadě na pomyslné škále pak stála ostatní privilegovaná města, následována městy královskými. Za husitského hnutí se výše zmíněné typy sídlišť seskupily ve třetí zemský stav, který se po vydání právního aktu narovnávacího vzájemně rozbouřené nálady mezi stavy roku 1517 chopil vedoucí úlohy na zemských sněmech, hlavního opozičního subjektu stavovské monarchie.⁷ Valná většina měst a městeček zemí Koruny české však spadala do systémů jednotlivých patrimoniálních správ, jimiž byla z pohledu stavovského zřízení zastoupena na sněmech svými vrchnostmi, panstvem a rytířstvem. Ke třetímu stavu – svobodným městům – tak patřila pouze symbolicky a na chodu státu se ve skutečnosti nepodílela vůbec. Vrchnostenská města, která byla přímo podřízená konkrétní patrimoniální správě, mohla být částečně ovlivněna také počínáním samotného panovníka. Studie Antonína Haase s názvem *Pravomoc českého krále na poddanskými městy a městečky* rozkrývá možnosti zmiňovaného zásahu zeměpána do fungování měst, jež byla v subordinálním vztahu primárně ke své vrchnosti nikoli k panovníkovi.⁸

V rámci právněhistorického diskursu je nezpochybnitelně jedním z nejvýznamnějších počínů české historiografie monumentální dílo významných pražských archivářů *Codex iuris municipalis regni Bohemiae*. Jaromír Čelakovský, duchovní otec a zároveň editor prvních dvou svazků, zpřístupnil společně s Gustavem Friedrichem a Antonínem

⁵ TAMTÉŽ, s. 74-76.

⁶ Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého 1. Privilegia měst Pražských*, Praha 1886, s. 7-10.

⁷ Úplné znění výše zmíněného právního aktu zpřístupnil a doplnil o dějinné souvislosti Jindřich FRANCEK (ed.), *24. 10. 1517. Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006, s. 89-114. O konfliktním soužití představitelů šlechty a královských měst více Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2011, s. 599-601.

⁸ Antonín HAAS, *Pravomoc českého krále nad poddanskými městy a městečky*, *Právněhistorické studie* 4, 1958, s. 153-184.

Haasem velkou část městských privilegií.⁹ Původním Čelakovského záměrem nebylo vydávat pouze městská privilegia (zpřístupněná převážně in extenso), ale chtěl seznámit čtenáře s povšechným písemným materiálem týkajícím se práva měst v Čechách až do revolučního roku 1848. Pro předkládanou práci se stalo žádoucím především úvodní shrnutí Jaromíra Čelakovského, v němž alespoň obecně charakterizoval problematiku městských privilegií.¹⁰ Kromě prvního svazku nepřesahuje výčet jednotlivých nadání období vlády prvních Habsburků. Ediční řada tak celkově ukazuje především rozkvět městského práva v době vrcholného středověku, které však představovalo z pohledu sledovaného období pouhé podhoubí pro studium právního postavení měst v době raného novověku. Téma městských privilegií je však natolik rozsáhlé, že doposud není zpracováno v ucelené podobě.

Pohled na historii měst z hlediska právní vědy je velkým přínosem k pochopení jejich vývoje. Systematický přehled dějin práva na našem území nabízí práce z pera právního historika Karla Malého pod názvem *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*.¹¹ Jak už název napovídá, jedná se o chronologický popis vývoje českého právního státu od jeho počátků až do konce druhé světové války. U každé kapitoly shrnující právní systém určitého období rovněž nechybí oddíl zabývající se městským prostředím.

Koldínův zákoník, kodifikaci městského práva podle vzoru Starého Města pražského, zpřístupnil spolu s komentářem kolektiv autorů kolem již zmiňovaného právního historika

⁹ První díl vydaný roku 1886 sestává z městských privilegií hlavního města Království českého od Soběslava privilegia (sedmdesátá léta 12. století) až po rok 1850. Druhý díl z roku 1895 zpřístupňuje práva a nadání ostatních královských měst od roku 1225 až po rok 1419. Třetí díl, jenž navazuje na druhý svazek edice a obsahuje privilegia královských měst vydaných do roku 1526, sice Čelakovský z větší části připravil, avšak dokončit se mu ho již nepodařilo. Gustav Friedrich, který Čelakovským připravenou knihu doplnil o dodatky, měl v plánu sepsat k dílu ještě úvod a vyhotovit rejstříky. Ovšem ani on se vydání třetího svazku nedožil. Dokončená edice privilegií královských měst vyšla až 5 let po smrti Friedricha roku 1948, ke které napsal předmluvu další pražský archivář Václav Vojtíšek a seznam měst spolu s očíslováním vydávaných práv připravil Antonín Haas. Poslední zmíněný archivář v ediční řadě dále pokračoval, přičemž se chopil posledního tematického okruhu – Privilegií nekrálovských měst českých. Protože se jedná sice o města v rchnostenická, jež se nemohla rovnat počtu obdarování jednotlivým královským državám, převyšovala přední města království hustou sítí sídlišť. Proto byla privilegia nekrálovských měst zpřístupněna postupně ve 3 dalších svazcích. První z nich vyšel roku 1954 a sestával se z městských práv datovaných mezi léty 1232–1452, druhý svazek z roku 1960 obsahoval privilegia z let 1453–1500 a třetí kniha vydaná roku 1961 zavřila edici v rchnostenických městských privilegiích rokem 1526. Více v jednotlivých svazcích edice Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého I. Privilegia měst Pražských*, Praha 1886; TÝŽ, *Sbírka pramenů práva městského království Českého II. Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1225 až 1419*, Praha 1895; Jaromír ČELAKOVSKÝ – Gustav FRIEDRICH (edd.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého III. Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420–1526*, Praha 1948; Antonín HAAS (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého IV/1–3. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232–1526*, Praha 1961.

¹⁰ J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Sbírka pramenů I*, s. 7–32.

¹¹ Karel MALÝ, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010.

v edici *Práva městská Království českého*.¹² S právní praxí a se správou věcí veřejných úzce souvisí pomocná věda historická o studiu dokumentů úřední provenience. *Česká diplomatika do roku 1848* podává zevrubný popis byrokratického aparátu všech správních úrovní včetně samospráv. Součástí je i typologie písemností, jež vydávaly jednotlivé instituce či konkrétní hodnostáři.¹³ Výše zmíněné tituly z právněhistorické oblasti utvářejí základní teoretický rámec prezentované práce.

Problematika historie měst jako celku je však velmi obtížně uchopitelná.¹⁴ Velkou překážku v historickém bádání o jejich obecných dějinách představuje fakt, že každé takové sídliště je svým způsobem unikátem, při jehož zařazení do struktury městské sítě ztrácí svou jedinečnou podstatu. V historiografii existuje jen málo pokusů o syntetizující uchopení dějin měst zemí Koruny české a jejich obyvatel. Mezi inspirativní práce lze zahrnout například publikace Zikmunda Wintera a Františka Hoffmana, vztahující se k období středověku,¹⁵ nebo kolektivní dílo pod záštitou Václava Bůžka zkoumající společnost raného novověku, měšťany a města nevyjímaje.¹⁶ Publikace z pera Jaroslava Millera *Uzavřená společnost a její nepřátelé* je nejnovější syntetizující prací o dějinách měst ve středovýchodní Evropě v období mezi léty 1500-1700.¹⁷

V rámci české historiografie se lze mnohem častěji setkat s monografiemi postihujícími dějiny jednoho konkrétního města. Nová ediční řada Nakladatelství Lidové noviny, jež vychází od roku 2006, sleduje osudy jednotlivých královských měst v Čechách, na Moravě i ve Slezsku od jejich počátků až po současnost.¹⁸ Případová studie Josefa Hrdličky představuje vrchnostenské město Jindřichův Hradec na přelomu 16. a 17. století, přičemž

¹² TÝŽ a kol. (edd.), *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*, Praha 2013.

¹³ Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1984. Nověji k problematice Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v Českých zemích. Od počátku státu po současnost*, Praha 2005.

¹⁴ Vyšší zájem o studium dějin českých, moravských a slezských měst dokládají proběhlé konference na téma urbánních dějin středovýchodní Evropy uskutečněných na přelomu tisíciletí. Prvního setkání konaného v roce 1990 v Pardubicích se účastnili pouze zástupci české historické vědy, na rozdíl od pražské konference uspořádané v roce 2011, kde vystoupili zahraniční referenti z různých vědních oborů, aby seznámili českou historiografii s nejnovějšími metodologickými přístupy evropského bádání. Více o proběhlých konferencích Olga FEJTOVÁ a kol., *Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí*, Dolní Břežany 2013 (Dokumenta Pragensia 32); Kateřina JÍŠOVÁ a kol., *Města a šlechta ve středověku a raném novověku*, Praha 2016.

¹⁵ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v 15. a 16. věku. Mezi roky 1420-1620*, Praha 1890; František HOFFMANN, *České město ve středověku. Život a dědictví*, Praha 1992; TÝŽ, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009.

¹⁶ V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, Praha 2011.

¹⁷ J. MILLER, *Uzavřená společnost*, Praha 2006.

¹⁸ Dějinám královského města Pelhřimova, jež spojuje se studovaným Pacovem nejen kulturní a geografická blízkost, se věnuje Zdeněk MARTÍNEK a kol., *Pelhřimov*, Praha 2014.

největší důraz autor kladl na konfesijní soužití obyvatel s jejich vrchností.¹⁹ Po porážce stavů v bitvě na Bílé hoře a po následné centralizační politice habsburského dvora, jež symbolizuje vydání nového oktrojovaného zemského zřízení, se mnoho měst dostalo do zcela nové situace.²⁰ Konfesijní pluralita, reprezentovaná z jedné strany katolickou vrchností a ze strany druhé nekatolickým (ale částečně i katolickým) měšťanstvem, se stala třetí plochou, která mnohdy vyústila v otevřený konflikt. Aby vrchnost upevnila a posílila svou moc, narušovala integritu autonomie měst rozličnými způsoby. Rušila poddaným jejich stará práva, především z oblastí hospodářství a správy, nebo jim jejich nadání vůbec nepotvrdila. Spory, které z těchto restrikcí vyvstaly, trvaly mnohdy několik desetiletí.²¹ Případ vrchnostenského města, jež postihl podobný osud, bylo vedle Jindřichova Hradce, Turnova a kysibelského panství také město Pacov.

Rekonstrukce právního sporu mezi pacovskými měšťany a jejich vrchností ze třicátých let 17. století je hlavním cílem předkládané bakalářské práce. K pochopení příčin vzniku konfliktu o konfirmaci starých práv je důležitým aspektem především historický vývoj panství z pohledu udělených privilegií, který mimo jiné odráží také vzájemné soužití Pacovských se svými vrchnostmi. Samotné pacovské listiny z 15. a 16. století zpřístupnila na základě dochovaných opisů alespoň v jejich zkrácené podobě bývalá ředitelka Státního okresního archivu v Pelhřimově Lidmila Franková.²² Celé znění pacovských nadání ve formě opisu pak lze nalézt ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec ve fondu Ústřední správa černínských statků Jindřichův Hradec.²³

Jednotlivé pacovské vrchnosti a jejich historické kořeny postupně představil v dílčích studiích o panských a vladyckých rodech na Pacovsku pelhřimovský dějepisec Jan Tomá-

¹⁹ Josef HRDLIČKA, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2013 (= Monographia historica 14).

²⁰ Znění Obnoveného zřízení zemského z roku 1627 Hermenegild JIREČEK (ed.), *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého*, Praha 1888.

²¹ Srov. V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 649-650; J. MILLER, *Uzavřená společnost*, s. 174-176. Příkladem déle trvajícího sporu vrchnosti s představiteli města, který se táhl od poloviny 17. století až do poloviny 18. věku, bylo město Turnov. Srov. Jan BOHÁČEK, *Spor Turnova s vrchností na počátku 18. století. Cesta poddanského města k nsvobodě (1. část)*, Z Českého ráje a Podkrkonoší, Vlastivědný sborník 22, 2009, s. 44-95; TÝŽ, *Spor Turnova s vrchností na počátku 18. století. Cesta poddanského města k nsvobodě (2. část)*, Z Českého ráje a Podkrkonoší, Vlastivědný sborník 23, 2010, s. 53-90; Jaroslav ČECHURA, *Černínové versus Kysibelští*, Praha 2003; Petr ČERNIKOVSKÝ, *Města severovýchodních Čech jako vrchnosti ve světle konfliktů se svými poddanými (2. polovina 17. a počátek 18. století)*, in: Miscellanea ze semináře starších dějin, Olomouc 2005, s. 37-57.

²² Lidmila FRANKOVÁ (ed.), *Pacovské listiny z 15. a 16. století*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8, 1997, s. 4-10.

²³ Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, Ústřední správa černínských statků Jindřichův Hradec (dále jen ČŮS), fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie.

šek.²⁴ Rytířský rod Malovců držel Pacov kontinuálně více než jedno století. Pacovskému období nejdéle vládnoucích Malovců se věnuje Eliška Stejskalová v článku *Pacov za Malovců z Pacova (1402-1528)*.²⁵ Takzvaný zlatý věk města, jenž lze datovat do období konce 16. věku, naopak souvisí s pacovskou vrchností Michalem Španovským z Lisova, který zastával významný zemský úřad nejvyššího písaře Království českého. Zmíněné období stručně charakterizovala ve analytické studii Anežka Chaloupková.²⁶ Michalu Španovskému z Lisova jakožto účastníkovi jednání souvisejících s vydáním České konfese, jež měla za cíl sjednotit všechna nekatolická vyznání, se věnoval rovněž pacovský rodák Ferdinand Pakosta.²⁷

Reálie rodu Černínů lze čerpat z širokého portfolia monografií i dílčích analytických studií. Historií jedné z nejstarších a nejvýznamnějších českých šlechtických rodin se zabývá například historik Pavel Koblasa ve svém genealogicky pojatém díle *Czerninové z Chudenic*.²⁸ Ne všichni členové rodu však byli natolik významní, aby se výrazněji zapsali do dějin. Příkladem muže být pacovská vrchnost Jan starší Černín z Chudenic, jehož šířeji zmiňují Zdeněk Kalista a František Teplý ve svých edicích.²⁹ Vydaná korespondence osobní i úřední povahy může posloužit k ucelenější představě o zkoumané době z pohledu myšlenkových světů a hodnotových žebříčků konkrétních jedinců.

Stručné dějiny Pacova představili ve svých monumentálních dílech Karel Tříška, August Sedláček a nejnověji pak Karel Kuča.³⁰ Ke studiu dějin měst neodmyslitelně patří výzkum městských knih. První pacovské městské knize se věnoval pelhřimovský archivář Pavel Holub ve své diplomové práci, kterou později v rozšířené podobě vydal společně

²⁴ Jan TOMÁŠEK, *Panské a vladycké rodiny Pacovsku a jejich erby 11. Malovcové z Kámena*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 10, 1999, s. 142-144; TÝŽ, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 12. Robmháповé ze Suché*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 11, 2000, s. 120-122; TÝŽ, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 20. Španovští z Lisova*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 18, 2007, s. 95-101; TÝŽ, *Panské a vladycké rodiny Pacovsku a jejich erby 21. Malovcové z Pacova*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 19, 2008, s. 194-200.

²⁵ Eliška STEJSKALOVÁ, *Pacov za Malovců z Pacova (1402-1528)*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8, 1997, s. 18-25.

²⁶ Anežka CHALOUPKOVÁ, *Doba Michala Španovského – zlatý věk Pacova*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8, 1997, s. 11-17.

²⁷ Ferdinand PAKOSTA, *Michal Španovský z Lisova. Účastník jednání o českou konfesi, pán na Pacově 1584-1600. Příspěvek k dějinám města Pacova*, Pacov 1914.

²⁸ Pavel KOBLASA, *Czerninové z Chudenic. Stručné dějiny rodu a schematicus rodových panství*, České Budějovice 2000.

²⁹ František TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka na Pacově, hospodářská korespondence z dob války třicetileté 1630-1642*, Praha 1928; Zdeněk KALISTA (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

³⁰ Karel TŘÍŠKA a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 149–150; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého IV. Vysočina tábořská*, Praha 1995, s. 204-213; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. (Ml – Pan)*, Praha 2000, s. 927-932.

s Karlem Kučerou pod názvem *Pamětní kniha města Pacova*.³¹ Zajímavým počinem je několikadílňý soubor *Dějiny města Pacova* od místního rodáka Jana Vondráčka. Každý díl se věnuje konkrétnímu období pacovských dějin od jeho počátků až do poloviny 17. století. Práce je faktograficky velice dobře koncipovaná, avšak postrádá jakýkoli poznámkový aparát. Z tohoto důvodu nelze použít poslední díl, týkající se sledovaného sporu, jako relevantní zdroj. Původní rukopisy uspořádala a následně strojově přepsala Vondráčkova příbuzná Jaroslava Červenková. Tyto doposud nevydané knihy se nyní nacházejí ve sbírkách Městské knihovny Pacov.³²

Převážná část pramenů ve formě úřední korespondence, které autor předkládané kvalifikační práce použije, se nachází ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, zvláště ve fondu Ústřední správa černínských statků Jindřichův Hradec a v Kopiáři Jana staršího Černína.³³ Některé dokumenty týkající se sporu jsou uloženy také v Národním archivu Praha, ve fondu Stará manipulace.³⁴ Originál pacovské městské knihy lze nalézt ve Státním okresním archivu Pelhřimov, ve fondu Archiv města Pacov.³⁵

Předkládanou bakalářskou práci lze rozdělit na dvě hlavní části, na teoretickou a praktickou část. V první se autor pokusí nahlédnout do problematiky městských výsad na základě výše zmíněné literatury a edic pramenů. Zaměří se především na nejčastěji se vyskytující privilegia královských a poddanských měst na území Království českého a proces jejich udílení. Obecnou charakteristiku následně doplní kapitolou zaměřenou na konkrétní pacovská městská privilegia od počátku jejich nabývání v první polovině 15. století až po přelom 16. a 17. věku. Aby nešlo o pouhý chronologicky seřazený výčet městských výsad, autor postupně stručně představí donátory a jednotlivé držitele pacovského panství. Mezi nejvýznamnější majitele Pacova patřil Michal Španovský z Lisova, jehož privilegium z roku 1596 bude věnována v této části práce celá jedna kapitola. Autor bude pracovat s hypotézou, že tři artikule zmíněného nadání, týkající se augšpurského vyznání, robot a slibu člověčenství, se s největší pravděpodobností staly základem budoucího sporu mezi Pacovskými na straně jedné a vrchností Janem starším Černínem z Chudenic a Zuzanou Černínovou z Harasova na straně druhé.³⁶ Samotným aktérům zkoumaného

³¹ Pavel HOLUB, *Pacovská městská kniha z let 1475-1683*, Praha 2012 (Diplomová práce); Pavel HOLUB – Karel KUČERA (edd.), *Pamětní kniha města Pacova. 1473-1712*, Ústí nad Labem 2015.

³² Jan VONDŘÁČEK, *Dějiny města Pacova a okolí II-IV*, Pacov 1975.

³³ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734, 735; TAMTĚŽ, Kopiář Jana staršího Černína z Chudenic, na Choustníku a Radeníně.

³⁴ Národní archiv (dále NA) Praha, Stará manipulace (dále SM), inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P34/1.

³⁵ Státní okresní archiv (dále SOKA) Pelhřimov, Archiv města Pacov, inv. č. 7, kniha č. 1.

³⁶ K tzv. druhé reformaci a problematice nových konfesí více Anton SCHINDLING, *Utváření konfesí, konfesionalizace a multikonfesionalita jako základní problém evropských dějin v 16. a 17. století. Nová německá*

sporu o konfirmaci privilegií z let 1630-1637 se bude věnovat poslední kapitola teoretické části předkládané práce. Jádrem druhé části bude především rekonstrukce výše zmíněného sporu o potvrzení starých městských práv novými majiteli panství, jenž probíhal ve třicátých letech 17. století.

literaturak problematice, Český časopis historický 106, 2008, s. 80-108. Náboženství raného novověku v českém a moravském prostředí pak Jiří MIKULEC, a kol., *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013. K pojmu člověčenství (pravému poddanství) více Jaroslav ČECHURA, *Člověčenství*, Právněhistorické studie 33, Praha 1993, s. 33-5. O konfesijních poměrech šlechty a měst v Čechách a na Moravě v předbělohorském období a k samotnému pojmu šlechtické konfesionalizace více Josef HRDLIČKA, *Od nadkonfesního křesťanství ke šlechtické konfesionalizaci? Šlechtická panství v Čechách a na Moravě v letech 1500-1620*, Historická dílna 10, 2015, s. 55-77.

II. Exkurz do problematiky městských privilegií

Privilegium představuje ve smyslu všeobecných právních ustanovení určitou výsadu, která se může v širším pojetí vztahovat buď na právnické osoby, poměry a věci, nebo se optikou užšího pohledu dotýká konkrétního člověka, věci či poměru.³⁷ Městská privilegia, jež partikulárně upravovala právní, sociální nebo ekonomické poměry v daném městě, lze považovat za konkrétní typ právní výsady.³⁸ Městská i jiná privilegia si měšťané nemohli vystavit sami i přesto, že prvotní impulz k vydání listiny vycházel zpravidla z jejich strany. Donátorem byl povětšinou panovník, avšak některé výsady přináležely do kompetence světských či duchovních vrchností. Tato skutečnost souvisela především se samotným typem měst, která se z širšího hlediska, podle určitých kritérií, dělila na města poddanská a královská.³⁹

Města spravovaná vrchností, šlechtou či duchovní institucí, se označovala jako města poddanská. Od 13. století se zpravidla etablovala v síti městských sídlišť. Poddanská města se nejčastěji dělila podle jejich držitele na města klášterní, biskupská a šlechtická. Zvláštním typem poddanského města bylo město komorní. Historici jej definují jako město poddanské, přestože jeho vrchností byla královská komora, tedy instituce podléhající přímo královské moci.⁴⁰ Mezi města královská se naopak řadily ty lokace, jež založil samotný vladař, kterého tamní poddaní vnímali jako svou vrchnost. Šlo o strategicky umístěná sídliště, sloužící panovníkovi jako opora vojenská či finanční (včetně výnosů z nerostných surovin) a později také politická. Řemeslníci a obchodníci královských měst pracovali ve prospěch královské pokladnice. Královský statut měla také věnná a horní města.⁴¹ Městy královskými, pro která se užívá přídomek privilegovaná, se označují sídliště podléhající

³⁷ *Ottův slovník naučný XX*, Praha 1903, s. 719-720.

³⁸ Více o privilegiích a takzvané městské ústavě J. MILLER, *Uzavřená společnost*, s. 171-178.

³⁹ J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Sbírka pramenů*, s. 5.

⁴⁰ Komorním městem byly po nějaký čas například Pardubice. Pod královskou komoru město přešlo v roce 1560 jako zástava zadlužených Pernštejnů. Informace pocházejí z internetových stránek statutárního města Pardubic <http://www.pardubice.eu/o-pardubicich/informace-o-meste/historie/pardubice-mezi-14-a-19-stoletim/>. O postupném úpadku pánů z Pernštejna v Pardubicích více Petr VOREL, *Zánik aristokratického dvora pánů z Pernštejna v Pardubicích v roce 1550*, in: *Poddanská města v systému patrimoniální správy. Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 70-77.

⁴¹ Za věnné město lze označit takové královské město, které panovník odkázal své manželce. Dělo se tak již od 14. století. Mezi věnná města patřil například Hradec Králové, Vysoké Mýto, Chrudim. Všechna věnná města byla podřízena purkrabímu kraje hradeckého. Taková královská města, jejichž výnosy z těžby drahých kovů směřovaly přímo k panovníkovi, se označují přídomekem horní. Správcem horního města byl královský mincmistr. Horním městem byla například Kutná Hora, Jihlava. F. HOFFMANN, *České město*, s. 287-295; K. MALÝ, *Dějiny českého a československého práva*, s. 37.

přímo panovníkově moci (například Staré Město pražské a Nové Město pražské).⁴² Ostatní královská města, kromě výše zmíněných, byla spravována královským podkomořím. Všechna tato sídliště disponovala hned od svého založení ve 13. a 14. století řadou městských výsad, kterých měla v porovnání s poddanskými městy mnohem více, a stala se tak svobodnějšími oproti osadám se světskou či duchovní vrchností.⁴³

Možností, jakým způsobem mohlo sídliště nabýt určitých výhod, se nabízelo hned několik. Jednu z nich představoval již samotný akt přerodu osady v město či městečko takzvaným emfyteutickým vysazením.⁴⁴ V takovém případě osada obdržela od vydavatele zakládací listinu, která upravovala právní postavení obyvatel onoho sídliště. Zakládací listinou získala obec také právo takzvané omezené samosprávy.⁴⁵ Nová privilegia města nejčastěji získávala formou odměny, tedy za jisté zásluhy prokázané donátorovi. V listině mohl donátor privilegia jednotlivě vypsát, a tak zaručit obyvatelům jejich snazší dostupnost, nebo obyvatele města odkázal na práva některého z předních měst v království.⁴⁶ Pokud se však poddaní jakýmkoliv způsobem zprotivili vydavateli listiny, mohli být potrestáni jejím zrušením. Za vlády Jana Lucemburského bohatla královská pokladnice dokonce z příjmů za prodej městských výsad, o které si města zažádala bez předchozího přičinění.⁴⁷

Největší počet panovníckých privilegií se dotýkal hospodářské sféry měst. Mezi takové výsady, které mohl vydávat výhradně panovník, popřípadě jím zmocněný úředník, patřilo například právo trhově. Pravomoc organizovat trh náležela k základním výsadám primárně městského prostředí. Městské trhy se zpravidla dělily na trhy týdenní a výroční. Výjimečnou skupinu tvořily trhy specializované.⁴⁸

⁴² K. MALÝ, *Dějiny českého a československého práva*, s. 37.

⁴³ F. HOFFMANN, *Středověké město*, s. 437-445.

⁴⁴ Jde o formu dědičného nájmu pozemků (na delší dobu nebo na vždy). P. HOLUB, *Pacovská městská kniha*, s. 17.

⁴⁵ P. VOREL, *Rezidenční vrchnostenská města*, s. 74-76.

⁴⁶ J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Sbírka pramenů*, s. 4.

⁴⁷ Pokud šlo o vrchnostenské město, požádali obyvatelé města svou vrchnost, aby se za ně u panovníka přimluvila. Více o tom F. HOFFMANN, *České město*, s. 54.

⁴⁸ Tato výsada spočívala v tom, že vladař propůjčil obci tržní regál. Proto veškeré poplatky z trhů náležely městské pokladně. Základním typem, jehož výskyt se v městských výsadách sporadicky objevoval již koncem 12. století, byl trh týdenní. Takový trh zaručoval městu směnu zboží, které většinou pocházelo ze spádové oblasti města. Zpravidla se konal jednou týdně, vždy v určitý den, avšak některá města disponovala hned několikadenními týdenními trhy. Ve větších městech se konaly rovněž specializované trhy, jakými byly například obilní trhy, koňské trhy, uhelné trhy a další, které svou dobou trvání odpovídaly týdenním trhům. Záviselo na panovníkovi, zda konkrétní sídliště dostalo trhově právo, avšak na samotném průběhu trhu se již panovník nepodílel. Obyvatelé poddanského města spolu se svou vrchností rozhodovali, jaké zboží a jací řemeslníci a obchodníci budou na trhu přítomní. Vedle zmíněných trhů uděloval panovník také privilegium povolující městu uspořádat takzvaný výroční trh (jarmark). Jak už vyplývá ze samotného názvu, šlo o trh, který připadal na určitý svátek či slavnost (poutě, posvícení, svátky a jiné). Často se jednalo pouze o panovníkem potvrzenou tradici konání již dříve fungujícího trhu. První mandáty na konání výročního trhu dostávala města, která se nacházela na významnějších obchodních stezkách v zemi.

Důležitou městskou výsadou, která podporovala místní řemeslníky a obchodníky a zaručovala jim v okolí města získání jakéhosi monopolu, bylo mílové právo. Po nabytí takového privilegia nesměl nikdo provozovat svou činnost v okruhu jedné míle od právem obdarovaného města. Z počátku se tento zákaz vztahoval pouze na hostinskou činnost; později došlo k zákazu každého řemesla.⁴⁹ Problém nastal v případě, kdy byla mezi dvěma právem obdarovanými městy malá vzdálenost. Řešilo se to buďto formou půlmílového práva, či se nejdůležitější řemesla z takového práva vyňala.⁵⁰ S obchodem souviselo také panovnické privilegium, jež městu zaručovalo takzvané právo nuceného skladu. Toto právo se dotýkalo především zahraničních obchodníků, kteří se svým zbožím směřovali do nějakého většího obchodního centra v zemi. Pokud obchodní stezka procházela městem obdarovaným uvedeným právem nebo v jeho okolí, musel zde obchodník setrvat několik dní a odprodat část svého zboží místním obyvatelům.⁵¹

Významným privilegiem vztahujícím se ke stavebním pracím bylo vedle samotné zakládací listiny města také hradební právo, které povolovalo stavbu opevnění. Vydávat právo na opevnění města přináleželo zpočátku výhradně do panovnickovy kompetence. S rozvojem pozemkových vrchností a s jejich vzrůstající právní mocí však o tento monopol zeměpán postupně přišel.⁵² Zajímavostí je, že hradební právo se nikdy nevydávalo jako samostatné privilegium, nýbrž vždy souběžně s jinými právy (nejčastěji společně s výsadou povyšující městečko na město).⁵³ Městské opevnění nebylo samozřejmostí a pouze některá města se mohla pyšnit vlastní obrannou hradbou. Šlo zejména o větší města (především o královská, ale rovněž o některá poddanská), která se nacházela často v oblastech sousedících s jiným státněpolitickým útvarem.

Listiny, které vydávalo samo město, bylo nutné řádným způsobem označit. Jako způsob ověření se v prvé řadě užívalo městské pečeti. Tu si město nemohlo vyhotovit bez pří-

Doba konání výročního trhu se pohybovala v rozmezí jednoho až dvou týdnů. Spolu s povolením týdenního nebo výročního trhu panovník často jednak pojistil pokojný průběh samotného období konání trhu, jednak zaručil všem návštěvníkům bezpečnou cestu na místo konání i z něj. Více o trhovém právu A. HAAS, *Pravomoc českého krále*, s. 155-172. F. HOFFMANN, *České město*, s. 191-203.

⁴⁹ Na tento fakt se poukazuje TAMTĚŽ, s. 236.

⁵⁰ Mezi města s půlmílovým právem patřilo například Uherské Hradiště. TAMTĚŽ, s. 220-266.

⁵¹ TAMTĚŽ, s. 258-259.

⁵² Udělování hradebního práva přináleželo v první řadě městské vrchnosti. Názorným příkladem mocenského střetu vrchností a panovníka o vydání práva na výstavbu opevnění bylo hradební právo pro městečko Teplá. Poloha tohoto městečka, které vzniklo kolem stejnojmenného premonstrátského kláštera situovaného nedaleko západních hranic Království českého, byla hlavním důvodem k vydání královského majestátu na výstavbu opevnění. Král Jiří z Poděbrad tak učinil mandátem z roku 1466 s podmínkou, že obyvatelé města budou vždy uznávat za svého pána pouze českého krále a tepelského opata spolu s konventem městského kláštera. Toto právo městečku potvrdil i Vladislav Jagellonský, ale již roku 1496 jej na žádost tepelské vrchnosti odvolal. Důvodem byly spory Tepelských a jejich vrchnosti, která, k tomuto činu oprávněná, zrušila hradební privilegium. A. HAAS, *Pravomoc českého krále*, s. 180.

⁵³ TAMTĚŽ, s. 178-179.

slušného povolení. Zpočátku se jednalo výhradně o vrchnostenské mandáty, ovšem od druhé poloviny 15. století to byl panovník, kdo rozhodoval o této výsadě.⁵⁴ Na vyobrazení pečeti se objevovaly symboly, které se pojily samotným městem (nejčastěji hradby a věže) a rovněž s jejich vrchností (například vyobrazení rodového znaku). Panovník privilegiem rozhodoval také o barvě pečetního vosku, jež symbolizovala určité právní postavení sídliště.⁵⁵ S vydáním městského privilegia o užívání městských pečeti úzce souvisí také právo používat městský erb.⁵⁶ Erby se v městech začaly objevovat (ve smyslu reprezentativním) až po husitské revoluci. Existují některé zmínky o městských erbech již z poloviny 14. století, ty však pravděpodobně sloužily pouze pro vojenské účely. Města se erbovým znamením na svých praporecích identifikovala na bitevních polích v období husitských válek. Lze však uvažovat o možnosti, že městské obce tak vyjadřovaly určitou míru nezávislosti a snažily se prezentovat jistou politickou moc. Po skončení bojů za husitských válek si královská města obhájila nárok zasahovat do politického dění v zemi jako třetí stav na zemských sněmech a současně s tím také používat městský erb.⁵⁷ Mandát na užívání městského erbu vydával sám panovník. Některá poddanská města získala takové privilegium od své vrchnosti, která jej vydala buď z vlastní iniciativy, nebo toto právo postoupila podle tradice panovníkovi.⁵⁸

⁵⁴ Od konce 15. století až do nástupu Habsburků na český trůn se dochovaly pouze čtyři listiny, které vyhotovila vrchnost, jimiž se potvrzovalo právo užívat pečeť. Tři z nich vydali Rožmberkové. A. HAAS, *Pravomoc českého krále*, s. 175.

⁵⁵ Červený vosk byl v městském prostředí tím nejvýznamnějším. Po něm následoval vosk zelený, bezbarvý (přirozený) a nejméně významným byl vosk černý. F. HOFFMANN, *Středověké město*, s. 428.

⁵⁶ Erb příslušel mezi výsady jednotlivců svobodných zemských stavů. Byl znakem urozenosti a předával se mnohdy z generace na generaci. V městském prostředí zastupoval městskou obec jako žto právnickou osobu. A. HAAS, *Pravomoc českého krále*, s. 174; Jarmila KREJČÍKOVÁ – Tomáš KREJČÍK, *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*, Praha 1987, s. 125.

⁵⁷ A. HAAS, *Pravomoc českého krále*, s. 174.

⁵⁸ Michal FIALA – Jakub HRDLIČKA – Jan ŽUPANIČ (edd.), *Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a nobilitační privilegia studentské legie roku 1648*, Praha 1997, s. 10-11.

III. Pacov za doby Malovců a Robmhápů

Město Pacov bylo v minulosti obdarováno několika privilegii, nadáními, svobodami a majestáty. Jednalo se především o listiny, které získalo od svých vrchností. Výjimkou však nebyly ani výsady získané od samotného panovníka. Koncem 16. století si obyvatelé tohoto sídliště nechali vyhotovit hned dvě kopie každého do té doby vydaného privilegia. Zhotovené opisy sloužily městu jako záruka k udržení si městských výsad při možné ztrátě nebo zničení originální listiny.⁵⁹ Úplné přepisy originálů potvrdili Pacovským táborští radní v roce 1596. Tento přepis, takzvaný vidimus, byl opatřen táborskou městskou pečeti, která zaručovala jeho věrohodnost.⁶⁰ Druhý opis zmíněných výsad nechali měšťané vepsat do nejstarší pacovské městské knihy, kterou je možno datovat mezi druhou polovinou 15. století až druhou půlí 17. věku. Jde však o úředně nepotvrzený regist listin, jenž neobsahuje všechny vydané majestáty.⁶¹ Stále častější spory mezi obyvateli Pacova s jejich vrchnostmi daly v nadcházejícím 17. až 19. století impuls ke vzniku opisů i nových výsad, které lze nalézt ve třech pacovských městských knihách. V roce 1727 zasáhl velkou část Pacova ničivý požár, při němž pravděpodobně také shořely originální listiny. Kvůli tomu město mimo jiné ztratilo historicky cenné artefakty. Tyto listiny jsou dnes známy pouze v podobě výše řečených opisů.⁶²

První doloženou pacovskou listinu představuje mandát Jana mladšího Malovce z Pacova ze dne 12. března 1447.⁶³ Pacovští obdrželi tuto listinu jako zvláštní poděkování za jejich věrnost vrchnosti v dobách válečných. V úvodu listiny Jan mladší Malovec z Pacova nejprve potvrdil a posléze jako první kodifikoval staré pacovské právní a správní

⁵⁹ Pokud by došlo ke ztrátě či zničení původního mandátu, vedlo by to v případě chybějícího opisu k nemalým komplikacím. Vrchnosti jakožto vydavatel listiny by se tak naskytla příležitost k vydání nově upraveného privilegia, které by si donátor přetvořil k obrazu svému, a měšťané by se nemohli žádným způsobem bránit. Tato podmínka se však nevztahovala k privilegiím vydaných vladařem, protože město mohlo zažádat panovníka o jeho opětovné vydání. Více o tom F. HOFFMANN, *České město*, s. 55-59.

⁶⁰ Český ekvivalent slova *vidimus*, „zhlédli jsme“, značí v tomto kontextu úředně ověřený opis původního privilegia.

⁶¹ Více o tom P. HOLUB, *Pacovská městská kniha*, s. 51-54.

⁶² L. FRANKOVÁ, *Pacovské listiny*, s. 4-5.

⁶³ Rytířský rod Malovců pocházel z vesnice Malovice na Netolicku. Historie tohoto rodu sahá do počátku 14. století. Později se rod rozdělil na několik větví, mimo jiné i na Malovce z Pacova. Jako první z rodu Malovců dostali přídomek z Pacova bratři Jan a Petr, nová pacovská vrchnost. Není známo, jakým způsobem nabyli pacovské panství, lze však konstatovat, že se Pacova ujali na počátku 15. věku. Jan mladší Malovec z Pacova byl synem Jana staršího Malovce z Pacova, tedy výše dotčeného Jana. Pacov se nacházel v majetku Malovců až do roku 1528, kdy na Pacov usedla nová vrchnost, Robmhápové ze Suché. J. TOMÁŠEK, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby II. Malovcové z Kámena*, s. 142-122; TÝŽ, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 21. Malovcové z Pacova*, s. 194-200.

zřízení.⁶⁴ Každý obyvatel Pacova, bez ohledu na pohlaví, nabyl právo odkázat komukoliv svůj majetek. Tím vrchnost přišla o takzvanou odúmrt' neboli právo nakládat s majetkem zemřelého podle své potřeby, a to při absenci mužského a v případě města Pacova i ženského potomka.⁶⁵ Vrchnost si dříve osobovala právo provdat vdovu po zemřelém, za koho chtěla. To však bylo listinou zrušeno, a tak se vdova mohla provdat na základě doporučení jejích přátel a dle svého vlastního uvážení, k čemuž vrchnost musela přihlídnout. Konšelé a rychtář se nově také museli starat o sirotčí majetek, který opatrovali až do doby, kdy se sirotek stal zletilým. Jan mladší Malovec z Pacova městu přislíbil, že pacovské panství nebude nikdy rozděleno mezi jednotlivé správní celky více vrchností.⁶⁶

Pokud na panství nastoupila nová vrchnost, platil nepsaný zvyk potvrdit městu jeho stará práva.⁶⁷ Majitelé Pacova nebyli výjimkou, a proto Pavel Malovec z Pacova, syn Jana mladšího Malovce z Pacova, vydal konfirmaci pacovského privilegia 12. března 1503. K ní přiložil svou pečeť společně s pečetěmi tří svědků.⁶⁸ Samotnou konfirmaci starších nadání však často doprovázelo také nové obdarování města. K této skutečnosti v případě potvrzení Pavla Malovce z Pacova nedošlo. Pacovští pravděpodobně požadovali zlepšení hospodářské situace města, a to formou zavedení nového nebo alespoň rozšíření původního městského trhu. Trhové právo, jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, však náleželo do kompetence samotného panovníka. Pavel Malovec z Pacova proto nemohl obyvatelům města vyhovět. V jeho moci však bylo přimluvit se za město u krále, což také učinil.⁶⁹ Majestát Vladislava II. Jagellonského vydaný v Budíně 2. května 1503 zavedl v Pacově výroční trh, jenž se měl konat v rozmezí osmi dní, počínaje pondělím před svátkem svatého Havla. Panovnické privilegium, které Pacov dostal na základě přimluvy Pavla Malovce z Pacova, povzneslo význam města. Pacov, jenž se výročním trhem výrazně lišil od přilehlých vesnic, se stával v době konání jarmarku pro širší okolí významným obchodním centrem.⁷⁰

Pavel Malovec z Pacova se rovněž zasloužil o vydání dalšího královského nadání městu. Na jeho žádost vystavil Ludvík Jagellonský na Tři krále 6. ledna 1519 Majestát

⁶⁴ Jan mladší Malovec z Pacova tímto listem potvrdil již dříve nabytá práva a svobody a ratifikoval Pacovským právo na volbu konšelů a rychtáře města.

⁶⁵ Pokud by se však našel potomek a dle tohoto nadání ani blízký přítel zemřelého, majetek by připadl záduší. F. HOFFMANN, *České město*, s. 310-322.

⁶⁶ O privilegii Jana mladšího Malovce z Pacova více J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova a okolí II. díl. Malovcové z Pacova*, s. 70-74.

⁶⁷ Tomuto aktu předcházela prosba města, aby nová vrchnost udělila městu uvedenou konfirmaci.

⁶⁸ Oldřicha Malovce z Chýnova, Mikuláše Malovce z Pacova a na Sedlci a Jana Malovce z Pacova a na Borotíně. TAMTÉŽ, s. 121-123.

⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 123-124.

⁷⁰ TAMTÉŽ.

krále Ludvíka. Panovník potvrdil městu dříve písemně nepotvrzené právo týdenního trhu a následně umožnil, aby si měšťané mohli sami volit svého purkmistra.⁷¹ Velkou výsadou bylo také udělení práva na zhotovení městské pečeti a erbu, jenž ve smyslu městského erbovního znaku korespondoval s pečetním obrazem města Pacova.⁷²

Rokem 1528 skončila po více než jednom století vláda Malovců v Pacově. Město odkoupil významný šlechtic a zároveň místopisář Království českého⁷³ Václav Robmháp ze Suché.⁷⁴ Ihned po zisku pacovského panství provedl na žádost purkmistra a konšelů konfirmaci starších privilegií. K potvrzení předchozích pacovských výsad navíc udělil městu nové právo. Každý obyvatel Pacova se mohl vykoupit z města pod podmínkou, že do města přivede místo sebe nového osadníka.⁷⁵

Po smrti Václava Robmhápa ze Suché kolem roku 1531 vládli v Pacově jeho dva synové, starší Zikmund a mladší Jindřich. Zikmund Robmháp ze Suché uzavřel se svým bratrem roku 1543 smlouvu o rozdělení dědictví po otci. Jindřich dostal podíl ve výši 10 000 kop grošů míšeňských a Zikmund se stal jediným majitelem pacovského panství.⁷⁶ Rok po svém nástupu 21. října 1544 vydal tehdejší hejtman Bechyňského kraje Zikmund Robmháp ze Suché městu nové privilegium, které se týkalo šenkování a vaření piva.⁷⁷ Vrchnost se výsadou zavázala i pro budoucí držitele Pacova, že všem krčmám, které požívaly várečného práva, bude toto privilegium ponecháno, a zároveň ustanovila pravidelné

⁷¹ Na základě městského práva se do konšelského úřadu (rady města) mohly volit pouze osoby, které patřily k plnoprávným obyvatelům sídliště, tedy trvale usedlí měšťané, kteří vlastnili nemovitost v dané obci. Město mohlo požadovat také jiná specifika, která měl budoucí konšel splňovat. V čele konšelů stál purkmistr, jehož titul připadl v pravidelných intervalech během roku postupně na každého z radních. Počet konšelů závisel na velikosti konkrétního města. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 208.

⁷² „Štít zlatého pole a v něm na pravé straně věže stříbrná a z levé strany lev na dvou zadních nohách proti veži stojící, kteréžto vrchní polovice modrá a dolní červená býti má. Protož oni Pacovští budou moci užívati toho erbu a pečeti a jí s červeným voskem pečeti [...]“ Jan VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova a okolí II. díl. Malovcové z Pacova r. 1402–1528*, Pacov 1975, s. 150.

⁷³ Úřad místopisáře Království českého spočíval v zapisování (respektive dohlížení na zapisování) všech aktů týkajících se zemského práva a zemských sněmů do desek zemských. K. MALÝ, *Dějiny českého a československého práva*, s. 67. Srov. Václav BŮŽEK, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995, s. 127. Václav Robmháp ze Suché zastával úřad s přestávkou čtyř let od roku 1513 do roku 1530. František KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup v dějinách rodu Robmhápů ze Suché od 16. do 18. století a jejich rodinné paměti*, Opera historica 16, 2015, s. 114.

⁷⁴ Robmháповé se v české historii objevovali od konce 14. století, kdy vlastnili tvrz Suchou. Jejich jméno se odvozovalo od dvou německých slov „der Rabe“ – havran a „das Haupt“ – hlava, tedy „das Rabenhaupt“ – havraní hlava. Zmíněný opeřenec pochopitelně nechyběl ani v jejich erbovním znamení. August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika II. Část zvláštní*, Praha 1997, s. 231–232. Město odkoupil Václav Robmháp ze Suché od posledních Malovců z Pacova v roce 1529. J. TOMÁŠEK, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 12. Robmháповé ze Suché*, s. 120–122.

⁷⁵ Jan VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova a okolí III. díl. Robmháповé na Pacově r. 1528–1550*, Pacov 1975, s. 19–20.

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 27.

⁷⁷ Úřad krajského hejtmana zastával Zikmund Robmháp ze Suché do poloviny 16. století hned dvakrát. F. KOREŠ, *Moc*, s. 117. O privilegiu více L. FRANKOVÁ, *Pacovské listiny*, s. 7.

poplatky z uvedené činnosti. V listině také Zikmund Robmháp ze Suché podotkl, že se v Pacově nebude pít jiné pivo než místní pacovské.⁷⁸

Zikmund Robmháp ze Suché, který zasedal od roku 1545 u komorního soudu, daroval Pacovu, podobně jako Pavel Malovec z Pacova, další privilegium.⁷⁹ Druhý list vydal 20. prosince 1548. Vrchnost jím přislíbila platit každého půl roku 30 českých grošů novému pacovskému špitálu a půl kopy grošů správcům městské školy. Školní správcové naopak měli povinnost zpívat každou neděli v pacovském kostele na počest šlechtického rodu Robmhápů ze Suché. Pokud by tak neučinili, měl jim být výše zmíněný plat odebrán.⁸⁰

⁷⁸ Více o tom J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova III*, s. 32-35.

⁷⁹ F. KOREŠ, *Moc*, s. 114.

⁸⁰ J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova III*, s. 36-37

IV. Španovští z Lisova

Roku 1550 započala v Pacově epocha nového šlechtického rodu, když Zikmund Robmháp ze Suché odprodal pacovské panství Oldřichu Španovskému z Lisova.⁸¹ Ten 16. května 1550 potvrdil svým poddaným jejich stará práva. K nim přidal jeden zásadní artikul. Ustanovil v něm, že Pacovské nemohl předvolávat k panské službě on ani žádná jiná budoucí vrchnost.⁸² Po Oldřichově smrti roku 1553 se pacovského panství ujala namísto jeho nezletilých synů vdova Mandalena, rozená z Eicinku.⁸³ V roce 1561 bylo dědictví Oldřicha Španovského z Lisova rozděleno mezi jeho pět synů. Bratři Jan a Michal postupně odkoupili od svých sourozenců dědičné podíly pacovského panství, čímž se stali jedinou vrchností na Pacově. O správu sjednoceného panství se staral především Jan Španovský z Lisova. Dokladem pro toto tvrzení může být Janova pečeť, jež visela jako jediná u nového privilegia Pacova z 25. dubna 1581.⁸⁴ Město se tak díky této listině mohlo těšit vyšším příjmům plynoucím z prodeje soli. Všichni obyvatelé však museli kupovat sůl výlučně z obecní solnice. Druhá část listiny Jana Španovského z Lisova se týkala šenkování vína. Víno se mohlo do Pacova dovážet a prodávat ve várečných domech. Každé takové víno podléhalo dani, která činila 1 groš.⁸⁵

Jan Španovský z Lisova odkázal v testamentu sepsaném 30. července 1582 svůj podíl na panství manželce Anně Španovské z Tovarů. Ta 26. ledna 1583 stvrdila svůj nástup na Pacov konfirmací již vydaných privilegií.⁸⁶ Protože mělo v budoucnu dojít k dalšímu dělení pacovského panství mezi děti Jana a Anny a mezi potomky Michala, rozhodla se Anna Španovská z Tovarů odprodat dědičné podíly svých dětí. Učinila tak pravděpodobně

⁸¹ Španovští z Lisova odvozovali své jméno od vesnice Spáňov (Spaňov, Spanow) nedaleko Domažlic. Pří domek z Lisova vladkové používali od roku 1408 s odkazem na ves Lisov u Stodu v západních Čechách. Původní členové rodu, nezáměšní zemané, získali vše především díky dobrým stykům s vysokou šlechtou. Někteří členové se angažovali v královských službách, jiní užívali přízně velkých a mocných šlechtických rodin (Rožmberkové, páni z Hradce). Oldřich Španovský z Lisova, spoluhejtman bechyňského kraje a bývalý zemský soudce za rytířský stav, odkoupil Pacov i s přílehlými oblastmi v roce 1550. J. TOMÁŠEK, *Panské a vladcké rody na Pacovsku 20*, s. 95-101; Jan VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova a okolí IV. díl. Španovští z Lisova na Pacově r. 1550-1616*, Pacov 1975, s. 1-4.

⁸² TAMTÉŽ, s. 8-9.

⁸³ Oldřich Španovský z Lisova zplodil celkem pět synů – Jana, Erazima, Jáchyma, Štěpána a Michala. TAMTÉŽ, s. 13.

⁸⁴ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 7-8.

⁸⁵ Jan Španovský z Lisova byl prozíravý a ustanovil takzvané sadce. Ten, kdo si do města přivezl víno určené k šenkování, musel tuto skutečnost oznámit purkmistrovi a konšelům, aby ho sadili – podrobili kontrole. Koštější (vinosadci), určení představiteli města, provedli označení příslušného sudu a učinili následnou ochutnávku, aby mohlo být víno řádně cenově ohodnoceno. Pokud by však dotyčný svou koupi neohlásil, hrozila mu pokuta ve výši 15 grošů. Více J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova IV*, s. 59-61.

⁸⁶ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 8-9.

na základě vlastních zkušeností, respektive zkušeností svého muže Jana, jenž se po dlouhá léta snažil spojit pacovský statek v jeden celek.⁸⁷

V roce 1584 se pacovské panství opět spojilo pod vládu jediné vrchnosti, již se stal Michal Španovský z Lisova.⁸⁸ Nejvyšší písař Království českého ovšem z pozice samostatného majitele panství konfirmaci privilegií zpočátku neučinil. Nadání předchozích vrchností byla potvrzena již za spoluvlády bratří Španovských v Pacově, proto pravděpodobně neměl důvod tento akt znovu opakovat. S Pacovskými následně uzavřel 4. ledna 1585 smlouvu, jejímž prostřednictvím postoupil plat z prodeje vína, který předtím náležel vrchnosti, městu. Víno se nemělo prodávat ve všech várečných domech najednou, ale postupně, čímž upravil privilegium svého bratra Jana z roku 1581. Na oplátku získal Michal do vlastnictví městské rybníky.⁸⁹ Nových práv a potvrzení starých privilegií se z rukou Michala Španovského z Lisova dočkali Pacovští až v roce 1596.⁹⁰

IV.1 Nadání Michala Španovského z Lisova

„[...] mne výš psaní purkmistr, konšelé i všecka obec dotčeného města se vsí uctivostí a ponížeností prosili, abych jim také všech takových milostí, práv, privilegií, obdarování, svobod, kteréž sobě předešle nadané a stvrzené mají, též potvrdil a jim je obnovil. [...]“⁹¹

Uvedená citace je součástí listiny Michala Španovského z Lisova z 29. září 1596. I přesto, že byl pacovskou vrchností již od roku 1561, potvrdil Pacovským jejich práva až na sklonku svého života.⁹² Je s podivem, že s žádostí o konfirmaci privilegií přišli představitelé

⁸⁷ Dle smlouvy z roku 1581 mezi syny Oldřicha Španovského z Lisova měla Anna Španovská z Továru nabídnout svůj podíl právě jednomu z Oldřichových dětí. Jediným vhodným adeptem se stal spoluvlastník panství Michal Španovský z Lisova. Kupní smlouva mezi Annou a Michalem byla uzavřena 9. října 1584. J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova IV*, s. 67-69.

⁸⁸ Jak bylo již nastíněno, Michal Španovský z Lisova se narodil jako nejmladší syn Oldřicha Španovského z Lisova a Mandaleny z Eicinku. Mládí strávil ve službách významného jihočeského rodu Rožmberků a stal se oblíbencem samotného Viléma z Rožmberka. Následně zastával řadu důležitých úřadů. Ve svých 35 letech (1570) byl jmenován zemským podkomořím v Království českém (dohlížel na správu a jiné záležitosti věnných měst). Císař Rudolf II. uvedl Michala Španovského z Lisova v roce 1577 do úřadu nejvyššího písaře Království českého. A. CHALOUPKOVÁ, *Doba Michala Španovského*, s. 11-13.

⁸⁹ Ferdinand PAKOSTA, *Vaření piva a prodej vína v Pacově*, Časopis společnosti přátel starožitností v Praze 18, 1910, s. 140-141.

⁹⁰ Listina z 29. září 1596 se stala základem zkoumaného sporu mezi Pacovem a jeho vrchností v 17. století. SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 9-12. Poslední z milostí udělených Pacovu v 16. století byla listina císaře Rudolfa II. ze 7. ledna 1597. Císař na přímluvu Michala Španovského z Lisova, tehdejšího pána na Pacově, potvrdil městu předešlá privilegia. Pacov se rovněž stal panským sídlem. Zmíněnou císařskou konfirmaci pacovských práv a svobod společně s novým privilegiem si obyvatelé nechali, stejně jako řadu listin před tímto nadáním, vložit roku 1597 do dešek zemských, čímž stvrdili jejich platnost pro budoucí časy. SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 14-16. O privilegiu císaře Rudolfa II. více L. FRANKOVÁ, *Pacovské listiny*, s. 9; J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova IV*, s. 146-149.

⁹¹ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 9.

⁹² Od roku 1561 byl spoluvlastník panství, samostatně vystupoval jako vrchnost až od roku 1584.

města až po tolika letech.⁹³ Pravděpodobným důvodem mohlo být potvrzení práv Michalovými spoluvlastníky Pacova. Poddaní nejspíše vnímali tento akt jako dostačující až do okamžiku, než si uvědomili, že Michal Španovský z Lisova už měl svá léta.⁹⁴ V případě nástupu nové vrchnosti by pro ně bylo velmi obtížné doložit dříve nabytá práva.

V první části obdarování proto Michal Španovský z Lisova nejprve potvrdil staré pacovské výsady. Výčet předchozích privilegií provedl s náležitou pečlivostí a všechna udělená práva a svobody na rozdíl od svých předchůdců zevrubně popsal. Precizní přístup mu byl vlastní soudě z titulu úřadu nejvyššího písaře Království českého. Ve vydané listině proto napsal: „[...] *K tomu také souce též od nich, [...] s ponížeností žádám, abych k obnovení jejich privilegií, obdarování a milostí, též některé obzvláštní milosti jim všem i jejich budoucím z lásky přidal a učinil [...], což u sebe uváživ, že čím mne k sobě oni milostivějšího poznají, tím volnější v potřebách mně, dědicův a budoucím mým najíti se dají. Pro budoucí a téměř věčnou památku jim všem i jich potomkům a budoucím tyto níže položené milosti z lásky přidávám.*“⁹⁵

IV.1.1 Náboženská otázka

Pro Michala Španovského z Lisova jako spolutvůrce České konfese, jež měla za cíl sjednotit nekatolická vyznání v Království českém, byla zásadní otázka náboženské svobody.⁹⁶ Proto je přirozené, že chtěl tyto svobody i pro své poddané, což je patrné ve druhém artiku-

⁹³ Ke confirmaci nadání došlo naposledy v roce 1583 Annou Španovskou z Tovarů.

⁹⁴ Michal Španovský z Lisova se narodil 13. července 1530. Národní knihovna Praha, sign. 65E1957.

⁹⁵ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 10.

⁹⁶ Michal Španovský z Lisova byl liberálně smýšlející novoutrakvista, který na rozdíl od svého bratra Jana Španovského z Lisova toleroval, a dokonce i podporoval, všechny nekatolíky. Jednotu bratrskou nevyjímaje. Michal Španovský z Lisova, budoucí jediná vrchnost pacovského panství, se účastnil všech jednání z mského sněmu v roce 1575. Jako zástupce rytířského stavu se zasadil, aby proběhla řádná disputace o náboženských záležitostech v zemi, přičemž jeho úsilí tkvělo ve sloučení novoutrakvismu s českými bratřími v jedinou nekatolickou konfesi. Dne 8. května 1575 předstoupili před sněm zástupci z řad Jednoty bratrské, kteří orodovali za jednotu nekatolíků na základě bratrské víry. Na tento návrh však početnější novoutrakvisté nechťli přistoupit. Jednání v této otázce byla tudíž náročná a zdlouhavá. Michal Španovský z Lisova vzal 16. května 1575 věc do svých rukou a předložil kompromisní návrh Jednotě bratrské, která jej přijala. Výsledný dokument, takzvaná Česká konfese, jehož celý název zní *Vyznání víry svaté křesťanské všech tří stavův království českého Tělo a Krev Krista Pána pod obojí přijímajících*, v sobě kompromisně propojoval myšlenky novoutrakvismu (postupně se přibližujícímu k filipistickému luteránství) a Jednoty bratrské. Dvacet pět artikulů České konfese, které odpovídají struktuře augšpurské konfese, se však vyhýbá sporným otázkám, jež by kolidovaly s názory novoutrakvistů. Po jejím schválení mezi stavy následovala problematictější část, a to předložit znění konfese císaři k ratifikaci. Maxmilián II. se ocitl ve svízelné situaci a postup v této záležitosti musel důkladněji promyslet. Nakonec se rozhodl svolat na začátku října 1575 zástupce stavů. Z počátku tomuto okruhu lidí vysvětlil vlastní bezvýhodnou politickou situaci a rozhodl se pro ústní schválení České konfese. Po tomto aktu nechal zasvěcené osoby sepsanou císařskou přímluvu (ověřenou jejich podpisy) vložit do desk zemských. Tím byla zaručena její platnost. Ferdinand HREJSA, *Dějiny křesťanství v Československu IV. Za krále Vladislava a Ludvíka. Před světovou reformací a za reformace*, Praha 1948, s. 256-257; F. PAKOSTA, *Michal Španovský*, s. 1-8; J. MIKULEC a kol., *Církev*, s. 65-66; V. BŮŽEK, *Rytíři*, s. 129; Petr VOREL, *Velké dějiny země Koruny české VII. 1526-1618*, Praha 2005, s. 285-303.

lu výše zmíněného obdarování. „[...] Předně, aby nyní i v budoucích časech od žádné vrchnosti a držitelův statku a města Pacova oni sousedé a obyvatelé pacovští mimo confesi, aneb vyznání víry křesťanské, slavné a svaté paměti císařovi Karlovi Pátému ve městě říšském Augšpurce od Jich Milosti kurfiřtův, knížat a stavův Svaté říše léta Páně tisícího pětistého třicátého Jeho Milosti císařské, slavné a svaté paměti, císaři Maximiliánovi Druhému léta Páně tisícího pětistého sedmdesátého pátého v outerej před svatým Václavem podané a od Jeho Milosti císařské, pana Rudolfa Druhého, císaře římského, uherského a českého etc. krále etc. stavům výš psaným dovolené, v žádné jiné náboženství nucení a potahování nebyli a správcové církevní, kteříž by se vedle téhož vyznání jednoho i druhého výš psaného v učení a potahování svátostmi od Krista Pána nařízenými chovali, aby jim Pacovským i jejich budoucím do té obce a osady takoví a ne jiní, jednání a od vrchnosti jejich a držitelův statku a města Pacova, dosazování byli.“⁹⁷

Tato výsada měla pro místní obyvatele velký význam, protože oficiálně stvrzovala jejich vyznání.⁹⁸ Pro lepší pochopení je nutno říci, že idea utrakvizmu se po celém panství šířila již za Malovců z Pacova.⁹⁹ Utrakvistické myšlenky si osvojilo nejen poddanské obyvatelstvo, nýbrž je přijali za své i tehdejší pacovští páni, Malovci z Pacova. Maloveckou náklonost k odkazu Jana Husa a ke kališníkům lze doložit na dvou příkladech. Petr Malovec z Pacova společně s dalšími českými a moravskými šlechtici opatřil pečeti *Protestní list proti upálení mistra Jana Husa*, který byl na kostnický koncil poslán 2. září 1415.¹⁰⁰ Dále pacovská vrchnost jako patron pacovského chrámu svatého Archanděla Michaela nechala pravděpodobně před rokem 1503 vystavět v prostorách pod věží (v západní části stavby) kapli s oltářem, takzvaným Táborem, pro přijímání podobojí.¹⁰¹ O tom, že obyvatelé pacovského panství inklinovali k novým reformním myšlenkám, svědčí také zdejší přítomnost Jednoty bratrské,¹⁰² ale také fakt, že v době Španovských z Lisova pobývali

⁹⁷ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 10.

⁹⁸ Ukázka šlechtické konfesionalizace na pacovském panství jako jeden z projevů autonomní vlády pozemkové vrchnosti nad svým panstvím. Více o tématu šlechtické konfesionalizace Josef HRDLIČKA, *Konfesijní politika šlechtických vrchností a šlechtická konfesionalizace v Čechách a na Moravě v 16. a 17. století*, Český časopis historický 108, 2010, s. 406-442; TÝŽ, *Od nadkonfesijního křesťanství*, s. 55-77.

⁹⁹ Město Tábor, centrum husitského hnutí, leží necelých 30 kilometrů západně od Pacova.

¹⁰⁰ E. STEJSKALOVÁ, *Pacov*, s. 18. Srov. znění šlechtického pamfletu Josef POLIŠENSKÝ – Václav HUSA – Peter RATKOŠ (edd.), *Naše národní minulost v dokumentech. Chrestomatie k dějinám Československa I*, Praha 1954, s. 124-127.

¹⁰¹ K. KUČA, *Města*, s. 929-930.

¹⁰² K Jednotě bratrské se například hlásili Lukavečtí z Lukavce, Lapáckové ze Rzávého na Dobronicích u Chýnova, Ota z Losu na Těchobuzi. J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova III*, s. 51-52.

v okolním kraji i v samotném Pacově luterští kazatelé.¹⁰³ Právě nové konfese v průběhu 15. a 16. století stále více proměňovaly každodenní život obyvatel tohoto regionu.¹⁰⁴

IV.1.2 Roboty a podělky

Třetí odstavec zmíněného privilegia se dotýkal poddanské pracovní povinnosti vůči vrchnosti. Michal Španovský z Lisova určil v listině, že „[...] v roboty a v podělky pěšky i s potahy, ani v jaké v nově vymyšlené obtížnosti ani na lov chození [...], aby od žádné vrchnosti jejich potahování nebyli.“¹⁰⁵ Pacovští samozřejmě nebyli zcela osvobozeni od svých povinností. Španovský zajisté potřeboval poddané k pracím v prostorách zámeckého sadu, na zámeckém dvoře a v panské chmelnici. Proto tyto konkrétní povinnosti Pacovských vůči vrchnosti v privilegiu jmenovitě vypsali „[...] mimo to, což předešle z povinnosti vykonávají, jako hrabání a sušení sena a otavy ve velké štěpnici za zámkem darmo, jetí den za peníze při dvoru pacovském a chmele česání též darmo [...] nádeníci ani poslové [...] posluhují, též i ti kteříž koně mají [...] aby jich v potřebách vrchnosti [...] propůjčovati nemusili, z posloužení v tom a z propůjčení nevyjímají a nevytahují.“¹⁰⁶ Uvedené povinnosti vůči pacovské vrchnosti, proto nelze zcela považovat za robotu jako takovou. Obyvatelstvo totiž bylo za tyto závazky vůči vrchnosti náležitě finančně ohodnoceno; slovy Španovského Pacovští vykonávali požadované práce „za slušné záplaty“.¹⁰⁷

K tomuto konkrétnímu nadání se váže ještě zápis v nejstarší dochované pacovské městské knize z 30. června 1597, které toto privilegium doplňuje. „[...] stalo se jisté sňazení mezi panem purkmistrem, konšely a vši obcí takové, aby všecka obec na tři díly rozdělena byla, první díl počnouc od rathauzu až do Duška Tkadlce, druhý díl od Jaroše Hrnčíře na Hrabalovým domu až do Jana Michalovýho, tkalce; třetí díl od Pavla Ševce až do Vopselky, aby každé díl popořádku první díl jednoho roku, druhý druhého, třetí tře-

¹⁰³ Dokonce z období panování Jana Španovského z Lisova, bratra Michala Španovského z Lisova, se v pacovských análech nachází zmínka o sjezdu luteránských kněží. Ti do Pacova dorazili na svatoňáské svátky roku 1581, aby zde jednali o důležitých konfesijních záležitostech. Výsledkem jejich jednání byla kniha o 20 artikulech s názvem *Křesťanská a užitečná kázeň a řád církevní, kterým kněžstvo podobojí, z víry tělem a krví Pána našeho Ježíše Krista posluhující, se říditi a spravovati má*. Pravděpodobně vznikla právě v Pacově, v okruhu vrchnosti Jana Španovského z Lisova společně s luterskými kazateli, také první evangelická obřadní kniha s názvem *Agenda česká, to jest spis ceremonií a pořádků církevních, kterak se slovem Božím a svátostmi Kristovými lidu v království Českém, pravdu evangelium svatého majíci a milující, posluhovati má*. J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova IV*, s. 53-55.

¹⁰⁴ Období 16. století bylo pro Evropu charakteristické utvářením konfesí. Konfesí se v rámci historického diskursu rozumí náboženské vyznání, jehož teologická autodeterminace z období reformace dala podnět k vytvoření protestantismu. Vznikala tak náboženská hnutí, která se názorově lišila v základních bodech od katolické věrouky. Označení určitého náboženského hnutí za konfesi však záviselo na existenci závazných textů onoho vyznání. A. SCHINDLING, *Utváření konfesí*, s. 89.

¹⁰⁵ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 10.

¹⁰⁶ TAMTÉŽ, fol. 10-11.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ.

tiho Jeho Milosti pána ve štěpnici seno a votavu usušili a skliditi pomohli. A to vymíněno, aby žádnej soused a nebo sousedka pacholat ani děvčat malých neposílali, nýbrž v letech dospělých tolikéž jak že se na velkej zvon nebo hodinář zazvonilo a na rathauze, aby byl jeden každej povinen, se nejprve před rathauz postaviti a odtud společně do štěpnice s jinými jíti. Pakli by malé pachole a nebo děvče poslal a nebo se před rathauz vedle jiných po zvonění najíti nedal, tehdy ihned každý má pokutu obci 5 grošů míšeňských složiti, nicméně předně na hrabání jíti a potom mírným vězením potrestán býti [...]. “Z uvedeného textu vyplývá, že se představitelé města usnesli na rozdělení města v rámci povinných prací na tři části, aby tak předešli zmatkům ze strany poddaných. Pacovští si určili, kdo a kdy měl jít pracovat. Jasně dané bylo i místo shromáždění a v neposlední řadě také sankce za nedodržení úmluvy. K záznamu byl přiložen seznam poddaných rozdělených do příslušných městských částí.¹⁰⁸

IV.1.3 Čtyři nová obdarování

Níže psaná privilegia sice nejsou podstatná pro hlavní téma bakalářské práce, ovšem pro obdarované rozhodně význam měla.¹⁰⁹ První z výše zmíněných práv se dotýkalo osazování gruntu v případě odchodu předchozího obyvatele. Šlo spíše o upřesnění dříve nabytého práva z roku 1529 než o nově nabyté nadání. Michal Španovský z Lisova v právu upřesnil, že nově usedlý poddaný měl být především „*hodným a svobodným*“ člověkem.¹¹⁰ Krátkou větou Michal upravil také zvláštní smlouvu mezi vrchností a městem, týkající se šenkování vína. Nově mohli Pacovští rozlévat víno ve dvou varných domech najednou.¹¹¹ Následující obdarování umožňovalo v případech sporů mezi pacovskými sousedy podat žalobu k apelačnímu soudu do Prahy jakožto k druhé soudní instanci. Tím přenesl funkci soudu vyššího stupně z osoby vrchnosti přímo na apelační tribunál.¹¹² Další právo určovalo služební podřízenost městské obce, zvláště těch, kteří tvořili součást městské samosprávy, pod přímou správu vrchnosti. Slovy Michala Španovského z Lisova: „[...] *obec pacovská předně poručením a rozkazem své vrchnosti, potom purkmistra a konšelův podle starobylého jejího způsobu a ne správcův a úředníkův aby se řídila a spravovala [...].*“¹¹³

¹⁰⁸ SOkA Pelhřimov, AM Pacov, inv. č. 7, kniha č.1, pag. 115-118.

¹⁰⁹ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 11.

¹¹⁰ TAMTÉŽ.

¹¹¹ Tato věta se váže ke smlouvě z roku 1585 a k nadání z roku 1581. TAMTÉŽ.

¹¹² SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 11.

¹¹³ TAMTÉŽ.

IV.1.4 Slib človehčerství a poddanost

S poddanstvím souviselo takzvané človehčerství (*homagium*), jež lze definovat jako osobní slob zachování poddanství vyplývající z přijetí vrchnostenského (panovnického) gruntu. Nejstarší písemné zmínky o slobu človehčerství pocházejí ze 13. století. Původně se jednalo o sloby poddanství panovníkovi. To se však na sklonku 14. věku změnilo a nejčastější prostředím, pro které jsou dochované písemné prameny, bylo právě městské. Zde probíhal slob věrnosti a oddanosti poddanského obyvatelstva vrchnosti. V pramenech se lze také setkat s človehčerstvím ve vztahu k poddaným či městům.¹¹⁴

Poslední artikul privilegia z roku 1596 se dotýkal výše zmíněného slobu pravého človehčerství a poddanství: „[...] kdyby koliv k proměně vrchnost jakýmkoliv způsobem při statku a města Pacova přišla a purkmistr, konšelé, též všecka obec, když náležitou povinnost, dědičný poddaný slob človehčerství a poddanost, svobodní pak a cizopanští poddanost a poslušnost, té vrchnosti vykonají, potom toho v příležitém času náležitě při též vrchnosti, aby jiní jejich privilegia k utvrzení a při nich zachování přijíti mohla, hledati budou, že tíž dědicové a budoucí moji toho jim k učinění a vykonání též pro dobrý příklad odporní nebudou. [...]“¹¹⁵ Michal Španovský z Lisova určil Pacovským, aby nejprve učinili slob človehčerství a poddanství nové vrchnosti. Poté se zaručil za budoucí držitele, že městu konfirmují jejich stará nadání. Tím určil poslounnost jednotlivých aktů, ke kterým mělo dojít při nástupu nové vrchnosti na pacovské panství.

V případě tohoto artikulu však došlo 3. ledna 1618 ke změně smlouvou mezi budoucí pacovskou vrchností Ladislavem Vithou ze Rzavého a pacovskou obcí. O tom svědčí konfirmace privilegii ze 13. ledna 1618 „[...] aby oni Pacovští nebyli povinni budoucím vrchnostem svým, slobu poddanosti vykonávati, dřívěji nežli by jim všecka jejich privilegia potvrzeny byly, to nemá býti jim, v žádné újmě a potření obdarování a privilegii jich, ni žádným způsobem, nýbrž při tom při všem, jako i obzvláště při tom, což jsem já jim touž smlouvou mezi námi učiněnou přivětšil a přidal, zouplna ode mě, dědicův a budoucích

¹¹⁴ Slob človehčerství mohl být dvojího typu, a to slob „individuální“ a slob „kolektivní“. První z nich se týkal jednotlivce, který nabyl určité nemovitosti, jež náležela vrchnosti. Tento typ slobu človehčerství koresponduje s lenním slobem. Ke kolektivnímu slobu človehčerství docházelo v případě nastoupení nové vrchnosti na panství – poddaný lid sloboval vrchnosti poslounnost. Se slobem poddanským také souvisela platba úroku. Človehčerství spolu s historiografickým chápáním tohoto pojmu blíže rozebral Jiří MIKULEC, *Poddanská otázka v barokních Čechách*, Praha 1993, s. 12-27; J. ČECHURA, *Človehčerství*, s. 33-50. Podrobný popis slobu človehčerství na konkrétním příkladu Václav PRAŽÁK, *Převzetí panství Jindřichův Hradec hrabaty Černíny v roce 1694. Anatomie jednoho rituálu*, in: Václav BŮŽEK – Jaroslav DIBELKA (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (Opera historica 12), s. 162. Srov. Veronika JUHAŇÁKOVÁ, *Holdování panství Třeboň knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku roku 1683*, České Budějovice 2010, s. 32-49 (Bakalářská práce).

¹¹⁵ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 11.

mých, i jiných všech lidí, nyní i na čase budoucí, zůstavený a zanechaný býti mají.“¹¹⁶
Z tohoto výnosu vyplývá, že nejprve měla vrchnost potvrdit městská privilegia a až poté byli povinni Pacovští složit slib pravého člověčenství a poddanství. Výše zmíněná úprava obdarování Michala Španovského z Lisova novou pacovskou vrchností Ladislavem Vithou ze Rzavého byla jedním ze zásadních bodů budoucího sporu mezi Pacovskými a jejich vrchností – Janem starším Černínem z Chudenic a Zuzanou Černínovou z Harasova.

¹¹⁶ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 21.

V. Aktéři sporu

Město Pacov odkoupil od Mikuláše Španovského z Lisova v roce 1616 rytířský rod Vithů ze Rzavého.¹¹⁷ Pacovský statek však byl Ladislavu Vithovi ze Rzavého jakožto účastníkovi stavovského povstání roku 1620 zkonfiskován. O tři roky později došlo k prodeji tohoto panství Anně Markétě Dorotě Šleglovské z Vrtby, švagrové výše dotčeného držitele města.¹¹⁸ Tuto novou vrchnost přijímali obyvatelé Pacova pro její údajnou vznětlivou povahu a panovačnost se značnou nevolí. Na obhajobu Anny Markéty Šleglovské z Vrtby je nutno říci, že výše popsané chování pravděpodobně odráželo její bezmoc a nezkušenost s řízením vrchnostenského města. Panství se pod její správou topilo ve velkých dlužích. Z titulu krajského hejtmána a dobrého hospodáře se proto ujal správy nad tímto statkem Jan starší Černín z Chudenic. Je velmi pravděpodobné, že zmiňovaný šlechtic si pacovské panství na čas pronajal, neboť v písecké matrice se objevuje již roku 1626 jeho jméno s přídomkem z Pacova.¹¹⁹ Následně byl Pacov společně s přílehlými vesničkami a mlýny 7. října 1630 smlouvou postoupen Annou Markétou Dorotou Šleglovskou z Vrtby urozeným manželům Janovi staršímu a Zuzaně Černínovým z Chudenic.¹²⁰ Zpočátku nic nenasvědčovalo tomu, že mezi novými majiteli pacovského panství a jejich poddanými vyvstane konflikt, jenž následně trval téměř celou jednu dekádu 17. věku. Pro pochopení zmíněného sporu o konfirmaci privilegií městu Pacovu postačí představit pouze hlavní zúčastněné strany, kterých se tento konflikt dotýkal nejvíce, tedy pacovskou vrchnost a vůdčí představitele města Pacova. Rozhodčí stranou v celé záležitosti potom byla místodržitelská kancelář v Praze.¹²¹

V.1 Pacovská vrchnost, manželé Černínovi

Nová vrchnost na Pacově, Jan starší a Zuzana Černínovi z Chudenic, byli oddáni v roce 1621. Dopisy Zuzany Černínové z Harasova z třicátých a čtyřicátých let 17. století vypoví-

¹¹⁷ Anastázie Vithová ze Rzavého, vdova po Adamu Vithovi ze Rzavého, zakoupila pacovské panství pro své dva syny Jiřího a Ladislava Vithy ze Rzavého za sumu 32 000 kop českých grošů. J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova V*, s. 10-11.

¹¹⁸ V roce 1623 město Pacov odkoupila Anna Markéta Dorota Šleglovská z Vrtby pro svou dceru Mandalénu, později provdanou Montbrunnovou. Svědčí o tom konfirmace privilegií Annou Markétou Dorotou Šleglovskou z Vrtby jménem své dcery z 18. října 1621. TAMTÉŽ, s. 59-61.

¹¹⁹ TAMTÉŽ, s. 89.

¹²⁰ Cena pacovského panství v první polovině 17. století činila 53 000 kop míšeňských a 500 kop klíčného (tzv. klíčné lze charakterizovat jako středověký institut symbolizující převzetí panství novou vrchností). Tuto částku se výše zmínění manželé zavázali splácet do roku 1634. Ovšem dvě poslední splátky, které připadaly na svatého Havla roku 1633 a 1634, zaplacený nebyly. Více F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 3-4 (v úvodu).

¹²¹ V roce 1632 význam místodržitelské kanceláře vzrostl, neboť se správy v Čechách ujal následník habsburské monarchie Ferdinand III. V čele tohoto zemského orgánu stál Jiří Adam z Martinic jako královský kancléř. J. ŠEBÁNEK – Z. FIALA – Z. HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika*, s. 233-234.

dají o jejich vzájemných hlubokých citech, respektu a úctě. Z korespondence je zřejmé i to, že si byli vzájemně oporou, což jim pomáhalo překonávat těžkosti všedních dnů v rozvrácené zemi plné nepokojů a válečných útrap.¹²²

Přestože Zuzana Černínová z Harasova svého chotě líčila jako melancholického snílka slabé tělesné konstituce a chatrného zdraví, při čtení úřední a obchodní korespondence samotného Jana staršího Černína z Chudenic se objevuje značný kontrast. Psal nekompromisně a snažil se všemožně obcházet dohody, zvláště ty, které se týkaly jeho financí.¹²³ Ve správních záležitostech byl precizní, vše si zapisoval, o veškerých událostech chtěl být informován do nejmenších podrobností.¹²⁴ Svou důkladnost a znalost hospodářských záležitostí uplatňoval nejen při správě svého majetku, ale také jako hejtman Bechyňského kraje.¹²⁵ Tento úřad zastával opakovaně v letech 1622, 1626, 1630 a 1636.¹²⁶ Vezmou-li se v úvahu tyto dva úhly pohledu (Jan starší v soukromém životě a Jan starší ve veřejném životě), nabízí se otázka, co formovalo osobnost Jana staršího Černína z Chudenic. Svobodný pán Jan starší Černín z Chudenic se narodil 16. srpna roku 1597 jako jediné dítě Humprechta staršího Černína z Chudenic a Evy Polyxeny Černínové, rozené Voračické z Paběnic.¹²⁷

Pro každého šlechtice byl důležitý jeho původ. Rod Černínů patří bezpochyby k nejvýznamnějším a svého času také k nejbohatším šlechtickým rodům na našem území. Kolébku Černínů, zámeček v Chudenicích na Klatovsku, vlastní rod nepřetržitě až dodnes. Černín, toho jména první, je poprvé doložen roku 1193, kdy mu byl udělen úřad nejvyššího

¹²² František DVORSKÝ, *Zuzana Černínová z Harasova. Listy české šlechtičny z polovice 17. století*, Praha 1886; TÝŽ, *Mateř a dcera Zuzany Černínové z Harasova. Listy Alžběty Homutovny z Cimburka a Elišky Myslíkovny z Chudenic*, Praha 1890; Z. KALISTA (ed.), *Korespondence*.

¹²³ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 3–5 (v úvodu)

¹²⁴ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734; TAMTÉŽ, Kopiář Jana st. Černína z Chudenic, na Choustníku a Radenině.

¹²⁵ V čele krajské správy stál vždy zástupce panského a rytířského stavu. Nezbytnou podmínkou však bylo, aby zmínění šlechtici sídlili v kraji, o jehož správu se ucházeli. Po uplynutí jednoho roku předávali tento nehorovaný úřad do rukou svých nástupců. Krajským hejtmanem se šlechtic nemohl stát opětovně během následujícího roku po skončení svého funkčního období. Šířeji o tom Petr MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období a soupis krajských hejtmanů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564–1616/1617*, Praha 2011 (Rigorózní práce).

¹²⁶ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého*, s. 10 (v úvodu).

¹²⁷ Eva Polyxena Černínová patřila k vladckému rodu Voračických z Paběnic, který se na počátku 18. věku vypracoval až do hraběcího stavu. Humprecht starší Černín z Chudenic a na Prčici byl na počátku povstání českých stavů jedním z třiceti direktorů, kteří v tomto období spravovali českou zemi. Ovšem ještě před bitvou na Bílé hoře přešel Janův otec na císařovu stranu, za což si vysloužil od Ferdinanda II. mistodržitelství úřad a stal se také zemským sudím. Dne 8. června roku 1627 obdržel spolu se svým bratrem Heřmanem Černínem z Chudenic hraběcí titul. Více Milan M. BUBEN, *Czerninové z Chudenic*, Střední Evropa. Revue pro středoevropskou kulturu a politiku 7, 1991, s. 143–148.

komorníka v Království českém.¹²⁸ Předpokládá se, že původ černínského rodu se odvozuje od staročeského rodu Drslaviců stejně, jako tomu bylo u rodů pánů ze Žinkova, Riesenberka, Dolan, Potštejna a dalších.¹²⁹ Černínovo pokolení se v následujících staletích značně rozrostlo. Rodové linie, které vznikly v průběhu 15. a 16. věku, byly čtyři – radnická, tasnovická, chudenická a nedrahovická. První dvě jmenované nepřežily 17. století, chudenická větev skončila smrtí Jana Vojtěcha Černína v roce 1816. Členové poslední zmíněné černínské větve, ke které náležela také vrchnost města Pacova, Jan starší Černín z Chudenic, žijí až do dnešní doby.¹³⁰

Jan starší Černín z Chudenic měl nelehké dětství. Janův otec sice vlastnil několik statků, které zdědil, koupil či získal v rámci přerozdělování zkonfiskovaného majetku po roce 1620, avšak kvůli dluhům také o mnoho z nich přišel. Podle šlechtického zvyku strávil Jan starší své dětství ve Vlašimi jako páže ve službách bohatého Jana Ostrovce z Kralovic. V pážecích službách se měl šlechtic naučit pokoře, poslušnosti a odříkání. Za tuto službu, která trvala přes 20 let, si vydělal 900 kop grošů míšeňských. Uvedenou sumu si uschoval u výše zmíněného Jana Ostrovce z Kralovic. Ta však společně s jeho veškerým majetkem propadla císařské koruně, jak svědčí Janův dopis z 26. ledna 1626.¹³¹ To byl možná jeden z důvodů, proč si Jan starší Černín z Chudenic později dával tak velký pozor na své investice.

Zuzana Černínová, rozená Homutová z Harasova, se narodila 25. září 1600 jako druhá dcera manželů Homutových. Její matkou byla poslední příslušnice starobylého rodu Cimburků, Alžběta Homutová z Cimburka. Zuzanin otec, Jiřík Homut z Harasova, pocházel ze severočeského vladyckého rodu. Proslavil se především jako regent rožmberského panství za Petra Voka z Rožmberka, ale také jako jeden ze zvolených defenzorů Království českého v roce 1609. Zastával mimo jiné úřad hejtmana Bechyňského kraje za rytířský

¹²⁸ Tento úřad vykonával až do roku 1212, kdy mu Přemysl Otakar I. odebral tituly a veškerý majetek. Černín musel navíc opustit svou rodnou zemi. Důvodem panovníkova počínání byla jistá Černínova náklonnost k zapuzené královně Adlétě. Více o tom P. KOBLASA, *Czerninové*, s. 5.

¹²⁹ Černínové svůj starobylý původ také dokládají na základě dochované pověsti: „*Drslavici, předkové nynějších Czerninů z Chudenic, jednou byli krutě pronásledováni, poněvadž si krále rozhněvali. Nepřátelé jejich znenadání přepadli jich sídlo a povraždili je všechny. Sotva ještě se podařilo chůvě, která pacholátko v dětenčí světnici opatrovala, že s ním utekla až do výstupku, a tu jej v komině ukryvši, sama se také někde skryla. Pacholátko strachem nedýchalo a chůva jeho také se bála ze svého úkrytu vyjít. Když vrahové byli za nějakou chvíli odešli, poddaní šli na zámek, a hlasitě oplakávajíce svých dobrých pánů, vyvolali také chůvu. Našedše s ní pachole celé od sazí černé, zvolali radostně: „Aj chudětec, a jak je černý! Bůh nám tebe zachovej, abys zůstal povždy zdrav a abys někdy byl pánem naším milostivým“.* A přání to se splnilo, když se hněv králův utišil. Na památku pak této události nazýval se mladý pán Černínem a sídlo jeho říkali Chudenic.“ P. KOBLASA, *Czerninové*, s. 5.

¹³⁰ TAMTÉŽ, s. 12.

¹³¹ Podrobněji F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 3-4 (v úvodu).

stav.¹³² Oproti Janovi vyrůstala Zuzana v láskyplném prostředí v kruhu své rodiny na zámku v Radeníně.¹³³ Zde se jí dostalo patřičného vzdělání především v české renesanční literatuře a výtvarném umění, podporovaném rožmberským dvorem, k jehož příslušníkům Jiřík Homut z Harasova patřil. Rodiče taktéž kladli důraz na charakter svých dcer. Vedli je k upřímnosti, přímému jednání a k silnému vztahu k české kultuře.¹³⁴ Obdobně jako její manžel potřebovala mít ve svých záležitostech pořádek. I ona chtěla být o všem dopodrobna zpravena a vše si důkladně evidovala. Na rozdíl od svého životního druha však projevovala v přístupu k druhým lidem, sobě rovným i poddaným, daleko více porozumění a soucítění. Svou empatii, péči a starostlivost ponejvíce ukazovala ve vztahu ke svým dětem.¹³⁵

Manželé Černínovi společně vychovali čtyři děti. Nejstarší dcera Alžběta (Eliška) se provdala za pozdější pacovskou vrchnost Zikmunda Myslíka z Hyršova, generála a polního podmaršálka císařské armády.¹³⁶ Druhým potomkem byl Humprecht Jan, hrabě a vlastník černínského fideikomisu, který je dnes znám především díky korespondenci se svou matkou Zuzanou z dob jeho kavalírské cesty po západní a jižní Evropě.¹³⁷ Jejich další dcera Eva Polyxena se provdala za Albrechta Kapouna ze Svojkova. Ten působil jako důstojník u císařské armády.¹³⁸ Posledním narozeným potomkem Jana staršího a Zuzany Černínových byl syn Heřman Václav.¹³⁹

Pro dokreslení obrazu pacovské vrchnosti je namístě také přiblížit jejich majetkové poměry. Oba vstupovali do manželského svazku pravděpodobně bez dluhů. Jan starší Černín z Chudenic sice nepřinesl do manželství žádné statky, nicméně disponoval finanční hotovostí. Naproti tomu Zuzana Černínová z Harasova získala věnem část otcova panství, které odkoupil od Petra Voka z Rožmberka. Šlo o Choustník a ves Bě-

¹³² TAMTÉŽ, s. 6-7 (v úvodu).

¹³³ V roce 1598 koupil Jiřík Homut z Harasova od Oldřicha Smrčky z Mnichu panství Radenín a provedl renesanční přestavbu tamního zámku. Poté přesunul své vrchnostenské sídlo z Choustníku na Radenín. A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 331.

¹³⁴ K výchově mladých šlechticů a šlechticů v době renesance šřeji Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016, s. 43-50.

¹³⁵ Z. KALISTA (ed.), *Korespondence*, s. 20-27.

¹³⁶ Více o Zikmundu Myslíkovi z Hyršova TÝŽ, *Zikmund Myslík z Hyršova*, Praha 1940; Tomáš KLEISNER, *Raně barokní Pacov za posledních světských majitelů*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8, Pelhřimov 1997, s. 26-32.

¹³⁷ Humprecht Jan Černín získal hraběcí titul spolu s černínským fideikomisem od svého prastrýce, hraběte Heřmana Černína, jenž ho označil za hlavního dědice ve svém testamentu z roku 1650. Pavel KRÁL (ed.), *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650*, České Budějovice 2002, s. 541-559. Více o mládí a kavalírské cestě zmíněného šlechtice pojednává Zdeněk KALISTA, *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrod barokního kavalíra I-II*, Praha 1932.

¹³⁸ Více o Albrechtu Kapounovi ze Svojkova Jan ŽUPANIČ, *Záhadný původ barona Kapouna aneb těžký život rakouského úředníka*, Historický obzor 16, 2005, č. ½, s. 22-32.

¹³⁹ Z. KALISTA (ed.), *Korespondence*, s. 28-30; F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 11 (v úvodu).

lou.¹⁴⁰ Druhou část dědictví, panství Radenín, sousedící s choustnickým statkem, věnoval Jiřík Homut z Harasova své starší dceři Johance Eusebii, která se provdala za Jana staršího Vlka z Kvítkova a na Zvířeticích v roce 1618.¹⁴¹ Snad kvůli rostoucímu tlaku namířenému proti nekatolickému obyvatelstvu byla Zuzana Černínová z Harasova nucena ještě před svatbou konvertovat k římskokatolické církvi, což ji zachránilo před konfiskací jejího majetku.¹⁴² Johanka Eusebie Vlková z Kvítkova a na Zvířeticích se svým manželem však po porážce českých stavů na Bílé hoře zůstali věrní Jednotě bratrské. To bylo důvodem, proč Jan Vlk z Kvítkova a na Zvířeticích se svou ženou, dcerami Barborou Marií a Annou Mandalenou uprchli do Polska.¹⁴³ Mezitím se o radenínské panství starala Zuzana Černínová z Harasova. S největší pravděpodobností měla statek Radenín v pronájmu, aby tak předešla případnému zabavení zboží. V roce 1624 Johanka Eusebie z Kvítkova a na Zvířeticích ve vyhnanství zemřela. Krátce poté odešly z tohoto světa i její dvě dcery. Následně se Radenín navrátil na základě kšaftu Jiříka Homuta z Harasova nazpět k ostatním državám, ke kterým náležel před otcovým rozdělením.¹⁴⁴

S ohledem na strategickou polohu Radenína si jej manželé Černínovi zvolili za své sídlo. Toto rozhodnutí usnadnilo kontrolu a dostupnost jednotlivých částí jejich nemalého majetku. Vedle Choustníku, Bělé, Radenína a Pacova Černínové vlastnili ještě několik menších statků, které tvořily ucelený územní komplex na Táborsku.¹⁴⁵ Dne 10. dubna 1623 ještě zakoupili Skopytce a Chabrovice zkonfiskované Fridrichu Sádlovi z Vražného.¹⁴⁶ Ves Bezděčín nabyli manželé v roce 1629 od Jana Lapáčka ze Rzavého, od něhož v roce 1630 získali také zboží Mnich. Mimo dotčenou enklávu v Bechyňském kraji patřilo manželům Černínovým ještě panství Mitrovce, Kost a Kostomlaty.¹⁴⁷ Tyto

¹⁴⁰ K majetkovým poměrům blíže Z. KALISTA (ed.), *Korespondence*, s. 10, 13; K panství Choustník více K. TRÍSKA a kol., *Hrady*, s. 84-87.

¹⁴¹ Z. KALISTA (ed.), *Korespondence*, s. 11

¹⁴² TAMTĚŽ.

¹⁴³ TAMTĚŽ, s. 10.

¹⁴⁴ TAMTĚŽ.

¹⁴⁵ Představitelé české šlechty, podporující císařský dvůr v době stavovského povstání, byli vedle cizích katolických šlechticů hlavním beneficentem zkonfiskovaného majetku odbojných stavů. V důsledku jedné z největších transformací pozemkového majetku v českých dějinách, kdy se zhroutilo několik velkých šlechtických dominií, vznikly spojením několika menších statků nové územně-správní jednotky. Nastíněnému osudu neuniklo ani pacovské panství, které Jan starší Černín z Chudenic včlenil do své jihočeské enklávy. Více V. BŮŽEK a kol, *Společnost českých zemí*, s. 512-515.

¹⁴⁶ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 7 (v úvodu).

¹⁴⁷ Mitrovce manželé získali po zemřelém Humprechtu Černínovi z Chudenic roku 1638. Po svém otci se Jan stal také věřitelem dluhu svého strýce, Heřmana Černína. Janovi v té době dlužila i paní Polyxena z Lobkovic. Hrabě Heřman to tedy vymyslel následujícím způsobem. Statky Kost a Kostomlaty odkoupil od Polyxeny z Lobkovic, a následně je daroval svému synovci Janovi staršímu Černínovi z Chudenic. Tím nejenže vyrovnal dluh Polyxeny i svůj, ale navíc mu Jan musel doplatit za darovaná zboží 12 500 kop míšeňských. Z. KALISTA (ed.), *Korespondence*, s. 11.

odlehlejší oblasti, které se nacházejí v severních Čechách nedaleko zemských hranic, se staly v dobách třicetileté války snadnou kořistí nepřátelských vojsk. Ale ani vnitrozemské statky na Táborsku nezůstaly ušetřeny plenění. Tato oblast se kvůli své poloze po celou dobu třicetileté války využívala jako zimoviště císařských pluků. Ve srovnání s prudkým a krutým vpádem nepřátel do severočeských měst trpěla města ve středu země dlouhodobým pleněním a drancováním ze strany spojeneckých vojsk, jež přinášelo v součtu daleko větší škody.¹⁴⁸

V.2 Představitelé města Pacova

Ve třicátých letech 17. století nastaly pro Pacovské zásadní změny.¹⁴⁹ I přesto, že byl Pacov jediným městem, které drželi manželé Černínovi na Českomoravské vrchovině, zvolila si vrchnost za své sídlo radenínský zámek. S tím se zdejší měšťané jen velmi těžko smiřovali, protože od nepaměti žili se svými pány bok po boku. Kvůli tomu byli nuceni jednat v záležitostech obce pouze s vrchnostenským úředníkem Martinem Škvoreckým, jenž spravoval pacovský statek.¹⁵⁰ V úřadu městského hejtmana stál pravděpodobně od roku 1616, jak sám uvedl v dopise z 20. dubna 1636 „[...] *souc tu přes 20 let [...]*“.¹⁵¹ Jan starší Černín z Chudenic ho pravděpodobně na základě dlouholetých zkušeností hospodáře a jeho znalosti místních poměrů ustanovil správcem panství. V průběhu třicetileté války zaměstnávaly pacovského hejtmana vedle hospodářských zpráv určených vrchnosti především císařské kontribuce, jež spolu s vybíráním platů pro vrchnost spadaly do jeho agendy.¹⁵²

Pacovská vrchnost jmenovala společně s hejtmanem také dvanáctičlennou městskou radu. Každý z nově ustanovených konšelů se jednotlivě zavázal své vrchnosti, že „[...] *věrnost upřímnou a pravě poddané člověčenství a poslušensví zachovati a tento ouřad na mě vzložený konšelský věrně, pravě a spravedlivě bezevšeho všudy ouplatku pro přízeň i nepřízeň neušetřujíc v tom žádných osob řídití a věrně spravovati.*“¹⁵³ Tato přísaha zazněla 10. ledna 1631 na městské radnici při obnovení úřadu manželí Černínovými.¹⁵⁴ Uvedených dvanáct radních rozhodovalo ve věcech správy Pacova a společně s tím stáli v čele

¹⁴⁸ O vojenských kvartýrech na Pelhřimovsku více Z. MARTÍNEK, *Pelhřimov*, s. 206-220.

¹⁴⁹ Srov. J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 77-93.

¹⁵⁰ Mezi obyvateli města nebyl oblíbený. Jednak pro své hrubé zacházení, surovost, opilství, ale především kvůli horlivosti ve sporu o privilegia proti Pacovským. F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 24 (v úvodu).

¹⁵¹ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734, fol. 305.

¹⁵² F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 20-25 (v úvodu).

¹⁵³ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734, fol. 711.

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, fasc. 735, fol. 671.

městské justice. Úřadu purkmistra, jakožto konšelského předsedy, se postupně vystřídali všichni konšelé. Každý ho spravoval vždy po dobu jednoho měsíce. Purkmistr vedl řízení jednání konšelského sboru. Na starost měl také městskou pečeť a klíče od radnice.¹⁵⁵ Nadto vrchnost jmenovala další čtyři úředníky, kteří zastupovali zájmy celé městské obce. Jako poradní orgán vyjadřovali na zasedáních konsenzuální či oponentní stanovisko k výnosům konšelů.¹⁵⁶ V městské radě byli přítomni také dva rychtáři, a to městský a panský. Postava rychtáře stála dříve na vrcholu hierarchizované samosprávy obce.¹⁵⁷ Tento úřad byl do šedesátých let 15. věku dědičný, později spadalo jmenování rychtáře do pravomoci vrchnosti. Jeho úkolem bylo pro vrchnost vybírat úroky, dohlížet na výběr berní a platů pro panovníka. Současně stál až do husitské revoluce v čele obecního soudního aparátu, kdy se jeho politická moc postupně zmenšovala na úkor městské rady.¹⁵⁸ Za doby manželů Černínových plnili rychtáři ve městě úlohu správců pořádku.¹⁵⁹ Zmíněné hodnostáře jmenovala vrchnost většinou na dobu jednoho roku. Smyslem ročního střídání bylo, aby si poddaní navzájem nezáviděli, nezpychli a nepovyšovali se nad ostatní měšťany a také si vyzkoušeli tíhu zodpovědnosti.¹⁶⁰

Nedílnou součást měst představovali živnostníci, kteří se řídili instrukcemi městských cechů. Převážně z této nejbohatší pacovské vrstvy se vybírali členové městské rady. V Pacově se dařilo nejvíce cechu soukenickému, jenž měl také převahu co do počtu držení mandátů v městské radě. Vedle něho lze ve městě doložit cech řeznický, ševcovský, kožešnický, pekařský a také spojený cech kovářů a kolářů. Mimo cechy působili v Pacově i drobní živnostníci, nejčastěji tkalci a krejčí.¹⁶¹

Součástí dochovaných historických pramenů rovněž tvoří seznamy obnovených městských rad, díky nimž jsou známy konkrétní osoby, jež patřily k aktérům sporu o potvrzení pacovských privilegií.¹⁶² Pro lepší orientaci v textu předkládané práce autor vypsál jednotlivé představitele pacovské samosprávy do následujících tabulek. V první z nich byli jednotliví konšelé rozděleni do tří řádků podle roku obnovení městské rady. Druhá a třetí ta-

¹⁵⁵ Více Karel MALÝ a kol. (edd.), *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*, Praha 2013, s. 316.

¹⁵⁶ F. HOFFMANN, *České město*, s. 411; J. MILLER, *Uzavřená společnost*, s. 171-198.

¹⁵⁷ Rychtář stál čele obecní samosprávy v Čechách. Na Moravě ve Slezsku a Lužici to byl šoltys. Morava používala v 15. století vedle rychtáře též název fojt. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 230.

¹⁵⁸ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 230; K. MALÝ, *Dějiny českého a československého práva*, s. 39, 234.

¹⁵⁹ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734, fol. 711-712.

¹⁶⁰ Z. WINTER, *Kulturní obraz*, s. 634-635.

¹⁶¹ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 29-30.

¹⁶² Více o problematice městských rad Tomáš STERNECK, *Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války*, Jihočeský sborník historický 74, 2005, s. 104-150.

bulka zachycuje osoby, jež při těchto obnovách zastávaly úřady starších obecních či městských a panských rychtářů.¹⁶³

OBNOVENÉ MĚSTSKÉ RADY – KONŠELÉ						
10. leden 1631	Jan Zíka (soukeník)	Jan Šebesta (soukeník)	Jakub Kroupa (kožešník)	Nykodým Kloboučník (–)	Pavel Janeček (soukeník)	Matěj Mydlář (–)
	Vavřinec Čermák (tkadlec)	Jan Hrabal (soukeník)	Matěj Studentský (soukeník)	Pavel Stejskal (–)	Jan Navara (–)	Daniel Kloboučník (švec)
8. leden 1634	Jan Zoubek (soukeník)	Jan Zíka (soukeník)	Jan Navara (–)	Jan Hrabal (soukeník)	Pavel Janeček (soukeník)	Nykodým Kloboučník (–)
	Matěj Studentský (soukeník)	Jan Menšík (soukeník)	Jan Křepelka (–)	Jan Bártů (švec)	Adam Ambrož (soukeník)	Václav Mrázovský (soukeník)
5. leden 1637	Jakub Kroupa (kožešník)	Václav Hrabal (soukeník)	Jan Šebesta (soukeník)	Martin Hradištský (kožešník)	Jiří Čermák (soukeník)	Mikuláš Janeček (kožešník)
	Daniel Kloboučník (švec)	Pavel Zoubek (soukeník)	Daniel Navara (soukeník)	Jan Krnáč (soukeník)	Jan Polívka (–)	Jan Šohaj (řezník)
	Jiřík Mašát (řezník)					

V obnovených městských radách zasedalo dvanáct zastupitelů města. Purkmistr, který předsedal v nově ustaveném konšelském sboru jako první, se nazýval primasem. Otázkou zůstává, jaký počet konšelů spravoval Pacov v roce 1637, neboť se do dnešních

¹⁶³ Seznamy obnovených pacovských městských rad z let 1631, 1634 a 1637 se nachází v SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 671-673.

dnů dochoval pouze návrh na nové obsazení městské rady. Podle zmíněného pramene se o úřad primase ucházeli dva měšťané, Jakub Kroupa a Václav Hrabal. Jestli se však konšelský sbor v roce 1637 sestával z třinácti konšelů, nebo zda došlo k vyřazení jednoho z dotčených obyvatelů Pacova, není známo. Stejně tak není jisté, kdo zastával v roce 1637 úřad městského rychtáře, protože také zde konšelé navrhli dvě osoby, Urbana Morkuse a Jana Zámečnicka.¹⁶⁴

OBNOVENÍ MĚSTSKÉ RADY – OBECNÍ STARŠÍ				
10. leden 1631	Jiřík	Matěj	Jan	Jan
	Čermák (soukeník)	Božejovský (soukeník)	Menšík (soukeník)	Křepelka (–)
8. leden 1634	Matěj	Václav	Jiřík	Martin
	Božejovský (soukeník)	Havlů (řezník)	Martinů (řezník)	Pleskač (soukeník)
5. leden 1637	Jan	Jakub	Jan	Martin
	Hlína (soukeník)	Michalů (soukeník)	Brouček (–)	Koniček (soukeník)

OBNOVENÍ MĚSTSKÉ RADY – RYCHTÁŘI		
	Městský rychtář	Panský rychtář
10. leden 1631	Jan	Václav
	Hlína (soukeník)	Tomšíček (soukeník)
8. leden 1634	Samuel	Matěj
	Karas (soukeník)	Kolář (kolář)
5. leden 1637	Urban	Jan
	Morkus (soukeník)	Zámečnick (–)
		Matěj Kolář (kolář)

¹⁶⁴ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 673.

VI. Průběh sporu o konfirmaci privilegií

Anna Markéta Dorota Šleglovská z Vrtby, jež spravovala statek Pacov od roku 1621, se chovala od počátku k místním obyvatelům jako jejich dědičná vrchnost. Sice téhož roku konfirmovala městu privilegia a v roce 1623 Pacov dokonce získala, nutno dodat, že vše konala jménem své nezletilé dcery Mandaleny, rozené Vithové.¹⁶⁵ Když v roce 1624 Mandalena dospěla, provdala se za rytmistra v císařských službách Pavla Montbrunna a ujala se jako právoplatný majitel pacovského statku. Snad kvůli nezájmu o správu panství či s ohledem na touhu její matky stát se skutečnou vrchností prodala Mandaléna Montburnnová roku 1625 Pacov Anně Markétě Dorotě z Vrtby.¹⁶⁶

Jako prostředek k zajištění poslušnosti a oddanosti Pacovských využívala nová vrchnost především výhrůzek a násilí. Setkala se však pouze s odporem a pohrdáním. Pacovští, dobře si vědomi svých práv, nesložili Markétě Dorotě Šleglovské z Vrtby poddanský slib, protože jim nepotvrdila stará privilegia, a to dokonce ani když vyhrožovala konšelům, že je nechá zbičovat a zavřít do vězení na pacovském zámku.¹⁶⁷ Představitelům města však záleželo na konfirmaci dříve nabytých výsad. Proto se chopili iniciativy a pravděpodobně počátkem roku 1630 podali stížnost na svou vrchnost ke kanceláři místodržících do Prahy. Ta zřídila komisi ohledně záležitosti pacovských privilegií, která zahájila vyšetřování. S rezolucí však komisaři přišli pozdě.¹⁶⁸ Anna Markéta Dorota Šleglovská z Vrtby totiž mezitím 7. října 1630 prodala pacovské panství manželům Janu staršímu Černínovi z Chudenic a Zuzaně Černínové z Harasova.¹⁶⁹

Obyvatelstvo Pacova muselo složit slib poddanství, aby nová vrchnost mohla požívat veškerých výhod z pořízeného panství. Pacovští, jak bylo již několikrát zmíněno, však měli nadání, které jim umožnilo, aby svůj slib pravého člověčenství a poddanství učinili až poté, co jim nová vrchnost potvrdila všechna dosud nabytá privilegia. Pacovská obec byla tedy svolána necelý měsíc po koupi města 2. listopadu 1630 na zámek. Zde obyvatelé nejprve obdrželi od manželů Černínových list, ve kterém se psalo, že jim jejich privilegia „nadádouce štyrem neděľím potvrditi připovídáme.“¹⁷⁰ Obě strany se dohodly na vypuštění nadání ohledně augšpurské konfese, jež nebylo v souladu s Obnoveným zřízením zem-

¹⁶⁵ J. VONDRÁČEK, *Dějiny města Pacova V*, s. 59-61.

¹⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 72.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 70-72.

¹⁶⁸ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 4.

¹⁶⁹ Z. KALISTA, *Korespondence*, s. 10-13.

¹⁷⁰ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 491.

ským. Po písemném příslibu již nic nebránilo tomu, aby se obyvatelé města zavázali slibem poddanství nové vrchnosti.

V dochované korespondenci z roku 1631 mezi panstvím a vrchností se objevují převážně záznamy hospodářského charakteru. Následujícího roku se vedle dopisů o prosperitě pacovského panství také dochovala první zmínka o přítomnosti vojáků na území Pacova. Patrimoniální úředník Martin Škvorecký informoval 26. dubna 1632 pacovskou vrchnost o příjezdu rejtarů do města a o tom, že obyvatelé ze strachu opouštěli domovy.¹⁷¹ Zprávy mezi podplukovníkem Isaakem von Brandenstein¹⁷² a hrabětem Heřmanem Černínem z Chudenic z 1. a 5. května 1632 zřejmě svědčí o snaze pacovské vrchnosti zajistit odchod zmíněného jízdního pluku z města.¹⁷³ O dalších událostech z let 1631 a 1632 prameny mlčí.

VI.1 Rok 1633 – Strach a odvaha

Na počátku roku 1633 Pacov nedobrovolně hostil pluk polního maršálka Heinricha Holka.¹⁷⁴ Rejtaři měli být ve městě ubytováni od 29. ledna 1633 až do 8. února 1634. Nejenže vojáci okrádali po celou dobu zdejšího pobytu pacovské poddané, ale také se vloupali 7. února 1634 do zámku, místa reprezentujícího samotnou vrchnost. Přítrž rabování učinil až Jan starší Černín z Chudenic svým příjezdem do města 8. února 1634.¹⁷⁵ Také další listy z tohoto období vypovídají o útrapách spojených s průchody a dočasnými pobyty vojsk, které se netýkaly pouze pacovského panství, ale celého Bechyňského kraje. Byla to doba plná strachu a nejistot. Obyvatelé hladověli, potýkali se s nemocemi, mnohdy utíkali do lesů, aby si zachovali holý život.¹⁷⁶

Až koncem roku 1633 se pacovští konšelé rozhodli jednat ve věci svých starých privilegií. Příslib konfirmace nabytých výsad z 2. listopadu 1630 se doposud nenaplnil. Uvedená přípověď však byla vyhotovena v písemné formě, již manželé Černínovi vlastnoručně

¹⁷¹ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734, fol. 222.

¹⁷² Gabriela ČECHOVÁ – Josef JANÁČEK – Josef KOČÍ – Josef POLIŠENSKÝ – Miroslav TOEGEL a kol. (edd.), *Documenta Bohemica bellum tricennale illustrantia V*, Praha 1977, č. 131, s. 62. Zde je uváděn rytmistr von Brandenstein, který měl doručit dopis od českých místodržících hraběti Janu Tserclaesovi Tillymu.

¹⁷³ Hrabě Heřman Černín z Chudenic, strýc pacovské vrchnosti, byl vlivnou osobou tehdejší společnosti. Bylo tedy logické, že ho synovec požádal o pomoc s vojskem, které kvartý rovalo v Pacově. Ovšem strýc žádosti nevyhověl F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 9-10.

¹⁷⁴ Vojevůdce žoldněů Heinrich Holka působil na počátku třicetileté války ve službách dánského krále Kristiána IV. proti císařskému vojsku Albrechta z Valdštejna. Po Lübeckém míru vstoupil do služeb Valdštejna. Účastnil se bitvy u Lützenu roku 1632. Jiří PERNES a kol., *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*, Praha 2003, s. 51.

¹⁷⁵ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 14-18.

¹⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 18-26; Z. MARTÍNEK, *Pelhřmov*, s. 206-220.

podepsali a k níž přiložili svou pečeť. Pacovští měli v rukách hodnověrný důkaz, který mohli použít ve svůj prospěch. Rozhodli se pro obdobný postup, jímž řešili svůj spor s předchozí vrchností Annou Markétou Dorotou Šleglovskou z Vrtby. Proto podali stížnost na svou vrchnost k místodržitelenské kanceláři do Prahy. Ze strachu, aby nepřišli o originální list s příslibem vrchnosti, bylo namíste vyhotovení jeho úředně potvrzené kopie. Vidimus sepsal Matěj Šereda, někdejší radní písař města Jindřichova Hradce, 21. října 1633.¹⁷⁷ Rada města Pacova následně 5. listopadu 1633 zaslala ověřenou kopii obligace společně s žádostí o potvrzení pacovských privilegií do Prahy. V žádosti představitelé města nejprve připomněli spor s někdejší pacovskou vrchností Annou Markétou Dorotou Šleglovskou z Vrtby. Současně také nejvyšším zemským úředníkům vysvětlili pozadí a výsledek celé situace. S odkazem na závěr vyšetřovací komise a na přiložený vidimus slibu manželů Černínových, žádali měšťané po místodržitelenské kanceláři reces o konfirmaci privilegií.¹⁷⁸

Janovi staršímu a Zuzaně Černínovým z Chudenic přišel z Prahy dopis datovaný 10. prosince 1633. K listu pražští úředníci přiložili také jindřichohradecký vidimus vrchnostenského příslibu potvrzení práv pacovským měšťanům. Na základě přílohy se rozhodčí orgán v listu dotazoval manželů Černínových na důvod své nečinnosti ve věci konfirmace pacovských privilegií. Úředníci dále požadovali, aby vrchnost svým poddaným na základě jejich stížnosti nijak neškodila. Dopis společně s potvrzenou žádostí měli Černínové navrátit zpět místodržitelenské kanceláři.¹⁷⁹

VI.2 Rok 1634 – Argumentace žalovaného

Situace na Pacovsku se v první polovině roku 1634 opět výrazně zhoršila. Nařízené válečné kontribuce byly z důvodu takřka trvalé přítomnosti drancujících vojenských pluků v Pacově i v jeho zpusťšeném okolí nad síly poddaného obyvatelstva. Na základě informací komisařů Břeňka Ježovského z Lub a na Hojovicích a Adama Bohuslava Doupovce z Doupova a Vlčovsi, kteří měli podat zprávu centrálním úřadům o situaci na statcích zadluženého Jana staršího Černína z Chudenic, se ukazovaly Černínovy državy v tom nejhor-

¹⁷⁷ „Já Jan starší Černín [...] a Zuzana Černínová [...] známo činíme tímto listem všady a vůbec přede všemi, a zvláště tu, kdež by toho potřeba ukazovala, že purkmistru, konšelům i vši obci města Pacova, všechna privilegia a nadání jejich, kromě té, který by proti J[eho] M[ilosti] C[isari] nebo víře svatě katolické by čelily, nadáduce štyřem nedělam projiti potvrditi připovídáme. SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 491.

¹⁷⁸ TAMTÉŽ, fol. 495.

¹⁷⁹ TAMTÉŽ, fol. 503.

ším světle. Mnoho gruntů bylo pustých, spálených a zničených, pole ležela ladem. Ti, kdo z gruntů nezběhli, živořili.¹⁸⁰

Podle dopisu Pacovských adresovaného kanceláři místodržících 17. června 1634, se zhoršily vzájemné vztahy vrchnosti a poddaných. Jan starší Černín z Chudenic po obdržení dopisu od nejvyšších zemských úředníků z 10. prosince 1633 začal vyvíjet na měšťany tlak. Pacovští se následně pokoušeli zjistit, jak jejich vrchnost odpověděla na zmíněný dopis místodržících. V registratuře místodržitelé kanceláře však žádnou reakci Jana staršího Černína z Chudenic nenašli. Proto se znovu obrátili na nejvyšší zemské úředníky s prosbou o další intervenci v záležitosti pacovských privilegií.¹⁸¹ Ti po žádosti městské rady zaslali manželům Černínovým psaní s důraznějším apelem na udání důvodu, proč nechtěli potvrdit Pacovu nabytá práva od předešlých majitelů statku. Tuto výzvu už pacovská vrchnost nenechala bez odpovědi.¹⁸²

Možným impulsem pro Jana staršího Černína z Chudenic, aby ve svém zájmu vystupoval aktivněji, byl dopis Martina Škvoreckého z 1. července 1634.¹⁸³ V něm svému pánovi podával zprávu o tom, že představitelé města vyslali do Prahy na 14 dní své zástupce, aby jednali ve jménu obce o potvrzení městských výsad. List Jana staršího Černína z Chudenic s vysvětlením vlastního postoje ve věci konfirmace výsad zaslal majitel statku již 3. července 1634. Pacovská vrchnost se chtěla ukázat v lepším světle než jeho poddaní. Proto obvinil v úvodu dopisu své poddané z toho, že nejvyšším zemským úředníkům podávali lživé informace. Poté představil svůj úhel pohledu na celou situaci, který se diametrálně lišil od verze poddaných. Napsal, že po koupi pacovského panství manželé konfirmovali měšťanům všechna privilegia kromě tří artikulů. Prvním z nich bylo právo na vyznání augšpurské a české konfese, druhým složení slibu člověčenství a poddanství až po konfirmaci privilegií, třetím robotní svoboda pro děti poddaných. Podle Jana staršího Černína z Chudenic s takovou podobou konfirmace Pacovští nesouhlasili. V dopise pacovská vrchnost také sdělila, proč svým poddaným upřela zmíněné tři artikule. První z nich byl v rozporu s Obnověným zřízením zemským. Druhý a třetí artikul potvrdit nechtěl, neboť se obával, aby on či případná budoucí vrchnost neměli potíže s neposlušností poddaných. Jan starší Černín z Chudenic zároveň uvedl, že se mu chování měšťanů jevílo jako nepřístojné. Proto vznesl na místodržitelé kancelář požadavek, aby Pacovské, jejich rádce a písaře příkladně potrestali. V závěru jeho listu zaznělo: „*A kdyby se toho nestalo,*

¹⁸⁰ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 32-33.

¹⁸¹ TAMTÉŽ, fol. 513.

¹⁸² TAMTÉŽ, fol. 516.

¹⁸³ TAMTÉŽ, fol. 235-236.

*jest se obávati v tento nynější čas, že by snadno nějakou novou Rebelii spolčice se s jinými sobě rovnými začítí mohli. Neb již toho skutkem dokazují, majíce toliko dvě fůry v nastalé veliké potřebě J[eho]M[ilosti]K[rále] a celé země k vezení municí města Tábora dáti tomu se na odpor postavili a nařízení mému [...] neučinili.*¹⁸⁴ Překvapivé však bylo, že Martin Škvorecký napsal Zuzaně Černínové 4. července 1634, den po odeslání dopisu Jana staršího Černína z Chudenic, že do Pacova dorazil z Prahy Černínův posel s rozkazem, „*aby ihned dvě fůry z města opatřili a do Tábora k vezení Municí do ležení odeslali [...] nesmějíc jednoho slova jim říci.*“¹⁸⁵

Od posledního dopisu Jana staršího Černína z Chudenic uběhlo pouhých pět dní, když 8. července 1634 odeslala pacovská vrchnost do Prahy novou zprávu. Jednalo se o doplnění stížnosti na své poddané ze 3. července téhož roku. Majitel Pacova poukázal na to, že poddaní uvedeného města vykonávali panskou službu i předešlým držitelům panství, na což si Pacovští dle Jana staršího Černína z Chudenic při prodeji statku nestěžovali. Neviděl tedy důvod, proč by se k měšťanům měl chovat jinak. Jako příklad vzdoru představitelů Pacova proti své osobě uvedl skutečnost, že i přes jimi daný slib poslušnosti při svém úřadu opustili někteří konšelé, včetně purkmistra, město v době vojenského kvartýru. Dokonce obyvatele města obvinil z toho, že měli vyhrožovat pacovskému faráři smrtí. Pacovská vrchnost tak znovu apelovala na to, aby jejím poddaným nebylo vyhověno.¹⁸⁶ Dne 12. července 1634 se Jan starší Černín z Chudenic v novém dopise obhajoval před královskými místodržícími, že nenesl odpovědnost za nedodání dalších dvou fůr do Tábora. Vinil tak své poddané z neuposlechnutí příkazu pacovského hejtmána v této záležitosti.¹⁸⁷

VI.3 Rok 1635 – Zdánlivý konec

Pacov nebyl od vojáků ušetřen ani v roce 1635. Od ledna až do srpna se na Pacově vystřídalo hned několik vojenských pluků, o čemž svědčí dopisy vrchnosti zaslané Martinem Škvoreckým z tohoto období.¹⁸⁸ Pacovští obyvatelé, kteří údajně neměli co jíst, prosili v srpnu 1635 svého pána, aby jim pomohl zaplatit kontribuční dávky, na které už nezbyvaly finance.¹⁸⁹ Poddaní si však od vrchnosti nepůjčovali poprvé. Již v říjnu roku 1634 měšťané potvrdili listinou Janu staršímu Černínovi z Chudenic svůj dluh ve výši 5 600 rýn-

¹⁸⁴ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 5-6.

¹⁸⁵ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734, fol. 240.

¹⁸⁶ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 7.

¹⁸⁷ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 522.

¹⁸⁸ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého*, s. 44-67.

¹⁸⁹ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 717.

ských zlatých, jenž se zavázali postupně uhradit v půlročních splátkách po 400 rýnských zlatých.¹⁹⁰ Doba byla tak zlá, že se potýkala s velkými dluhy také samotná vrchnost. Manželům Černínovým dokonce hrozila konfiskace pacovského statku.¹⁹¹

Ovšem jak dokládá dopis vrchnostenského úředníka Martina Škvoreckého ze 14. září 1635, Pacovští na potvrzení svých práv nezapomínali. Zuzaně Černínové z Harasova tímto listem oznámil, že se po smrti jejich advokáta navrátila většina vyslanců k místodržitelenské kanceláři zpět do Pacova, mimo pacovské poddané Vavřince Čermáka a Mikuláše Zíky. Ti zde zůstávali pravděpodobně proto, aby nepřerušili styk s místodržitelenskou kanceláří a aby osobně hájili zájmy svých sousedů. Od Jana staršího Černína z Chudenic měl Martin Škvorecký také informaci, že Pacovští chtěli reagovat na Černínovy dopisy adresované nejvyšším zemským úředníkům.¹⁹²

Uvedené informace však Martin Škvorecký podal s mírným zpožděním, protože Pacovští svou reakci místodržitelenské kanceláři zaslali již 5. září 1635. V úvodu dopisu pacovští poddaní podotkli, že jejich vrchnost nevrátila nazpět žádné dokumenty, které Janovi staršímu Černínovi z Chudenic kancelář odeslala. Následně se vyjádřili ke třem sporným artikulům. Privilegia týkajícího se augšpurské konfese se sami zřekli ještě před vyvstalým sporem, aby tím naplnili literu Obnoveného zřízení zemského. Výsadu dotýkající se posloupnosti slibu poddanství a potvrzení starých práv Pacovští odmítli vyřadit. To, že jim manželé Černínovi nemohli takové právo upřít, poddaní dokládali přiloženým vidimem příslibu vrchnosti, který si museli nechat znovu vyhotovit. Třetí dotčený artikul, jenž se týkal panské služby dětí, bránili měšťané tím, že předešlé vrchnosti, které konfirmaci Pacovu postoupily, neshledávaly toto právo problémovým.¹⁹³

Městská rada se vyjádřila také ke stížnostem Jana staršího Černína z Chudenic. Tvzení vrchnosti, že obyvatelé Pacova ze svých gruntů utíkali při vojenských kvartýrech, se zakládalo na pravdě. Ovšem činili tak z důvodu zachování si vlastního života. Navíc o tom svého pána vždy předem vyrozuměli. Informaci o vyhrožování smrtí pacovskému faráři poddaní zásadně vyloučili. Jako důkaz přiložili k listině osvědčení od dotčeného církevního správce, které prokazovalo, že mezi ním a měšťany vždy panovaly dobré vztahy. Černínovu výtku ohledně neposlušnosti poddaných ve věci odvezení dvou fůr měšťané

¹⁹⁰ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 493.

¹⁹¹ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 42.

¹⁹² Jan starší Černín z Chudenic zakázal purkmistrovi podnikat další kroky do doby, než si představitel města nechá zhotovit vidimus všech privilegií, které poskytne své vrchnosti (to vše se mělo uskutečnit během dvou týdnů). SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 734, fol. 273.

¹⁹³ Také zde Pacovští podotkli: „[...] poněvadž se to vyhrazuje, jestliže kdo z obyvatelův našich vrchnosti dobrovolně sloužiti chce a vrchnost jeho k službě potřebuje, toho že se žádnému nezabraňuje.“ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 10.

taktéž vyvrátili. Příkaz splnili dle svých možností. Vedle výše zmíněných příloh Pacovští přiložili k dopisu také vidimus všech privilegií.¹⁹⁴

Poddaní v listu z 12. září 1635 zaslaném nejvyšším zemským úředníkům, přišli s návrhem na urychlení celé záležitosti confirmace dříve nabytých výsad. Žádali zřízení vyšetřovací komise ve věci sporu o privilegia města Pacova.¹⁹⁵ Komisaři se následně měli domluvit na místě a času ohledně svolání obou stran sporu a celou záležitost poté společně jednou provždy vyřešit.¹⁹⁶

Po dvou urgencích ze strany pacovských měšťanů z 12. a 24. září 1635¹⁹⁷ vydal rozhodčí orgán 5. října 1635 usnesení: „*Protož že on Jan starší Černín na místě Zuzany Černínové, manželky, dědicův a budoucích držitelův města Pacova vedle své obligaci připovědi, purkmistru a konšelům vší Obci města Pacova beze všech dalších průtahův a obran všecka jich privilegia, obdarování, nadání ve všem znění, položeni, punktech a klauzulů spolu s těmi dvěma artikulemi svrchu doloženými (mimo samého toliko punktu na Konfesi Aušpurskou se vztahující) zcela a zouplna neprodleně potvrditi má a povinen jest.*“¹⁹⁸

VI.4 Rok 1636 – Zápas tří stran

Reces zaslaný kanceláří z 5. října 1635 pacovská vrchnost pravděpodobně ignorovala. Odpověděla až na dekret z 6. března 1636 dopisem datovaným 11. března téhož roku. Jan starší Černín z Chudenic nesouhlasil s verdiktem kvůli lživým informacím uvedeným svými poddanými. Odvolával se na skutečnost, že svá svědectví v procesu poskytli místodržitelé kanceláři pouze jeho poddaní. Žádal tedy o obnovu řízení za účasti „*neustranných osob*“, které by dosvědčily, že spravedlnost stála na jeho straně. Na svou obranu však požadoval, aby mu v této záležitosti poskytli nejvyšší zemští úředníci více času.¹⁹⁹

Jako první podal své písemné svědectví ve prospěch Jana staršího a Zuzany Černínových z Chudenic pacovský hejtman Martin Škvorecký, který s poddanými žil ve městě od roku 1616. Jeho výpověď však nelze považovat za neustrannou, jelikož byl věrným služebníkem své vrchnosti. Martin Škvorecký si vedle svých pečlivých hospodářských záznamů zapisoval pro vrchnost také vše, co se ve městě dělo. Ve svém svědectví nejprve vylíčil, jakým způsobem měšťané slibovali poddanost předchozím držitelům pacovského

¹⁹⁴ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 10-12.

¹⁹⁵ Z důvodu absence písemných pramenů nelze doložit datum o ustavení zmíněné komise. Je velmi pravděpodobné, že se na vzniku komise ve věci confirmace pacovských privilegií dohodli měšťané s úředníky kanceláře místodržících při osobním setkání v roce 1634.

¹⁹⁶ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 13.

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, fol. 17-19.

¹⁹⁸ TAMTÉŽ, fol. 21-22.

¹⁹⁹ SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 529-530.

panství. U prvních dvou zmíněných vrchností nebylo překvapivé, že se řídili starým nadáním Michala Španovského z Lisova, kdy Pacovští obdrželi confirmaci starých práv až po slibu poddanství. Škvorecký dále uvedl, že při koupi statku Annou Markétou Dorotou Šleglovskou z Vrtby slíbili představitelé města poddanství jménem celé obce, přičemž confirmaci práv Pacovští neobdrželi vůbec. Vrchnostenský úředník neopomněl připomenout, jak probíhal slib měšťanů manželům Černínovým. V dopise poté následovaly odstavce, které pojednávaly o poddaných a jejich častém odporu vůči předchozím vrchnostem, ale také o útěku konšelů a purkmistra z Pacova během vojenského kvartýru roku 1634.²⁰⁰

Druhé svědectví zaslal 24. května 1636 manželům Černínovým Václav Protiva Černín z Chudenic. Jako příklad neposlušnosti pacovských poddaných výše zmíněný svědek uvedl trojí neuposlechnutí příkazu vrchnosti ohledně vykopání struh v okolí Pacova.²⁰¹ Poté, jak podotknul Václav Protiva Černín z Chudenic, se pacovská obec v souvislosti se zmíněným výkopem několikrát vůbec nedostavila k předvolání vrchnosti na radenínský zámek. Svědectví zakončil větou: „*Toliko, pro jejich velkou [...] protismyslnost, spour a neposlušnost, tak že v žádné nejmenší poddanosti a poslušnosti jak k vrchnosti své dědičné, tak taky úředníku, kterému správa toho Statku poručena jest, státi nechťi, nýbrž všemu se na odpor postavují.*“²⁰²

Jan starší Černín z Chudenic si se svou obranou dával skutečně načas. Z jeho argumentace je patrné, že k sepsání dopisu, jehož koncept se datuje k 20. květnu 1636, využil rad právních poradců.²⁰³ Už v úvodu svého listu pacovská vrchnost obratně chytala za slovo místodržící, když poukázala na výrok v recesu „*[...] Jan starší Černín z Chudenic na místě Zuzany Černínové, manželky [...] potvrdit má, a povinen jest [...]*“.²⁰⁴ Podle něj byl uvedený požadavek v rozporu s dikcí Obnoveného zřízení zemského, protože nemohl za svou manželku právně jednat. Tento fakt byl o to závažnější, jestliže manželé měli stejně velký vlastnický podíl k jednomu zboží. To Jan starší Černín z Chudenic doložil trhovou smlouvou k městu Pacovu. Kolizi se zákonem dokládala pacovská vrchnost i v jiném

²⁰⁰ F. TEPLÝ (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka*, s. 76-77. Koncept je psán rukou Jana staršího Černína z Chudenic. SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 303.

²⁰¹ Pacovští odpověděli na Černínův příkaz, který se týkal kopání struh na Valše, potoka na hranicích pacovského panství, že dle městského obyčeje nebyli povinni vykonávat robotní práce v okolí Pacova. Pokud by měli být k dobrovolné panské službě potahováni, muselo to být na území města. TAMTÉŽ, fol. 729.

²⁰² TAMTÉŽ, fol. 550.

²⁰³ Čistopis byl na kancelář zaslán pravděpodobně mezi 24. květnem a 5. červencem 1636. Autor tak soudí na základě datace přiloženého svědectví Václava Protivy Černína a data odpovědi z kanceláře místodržících. TAMTÉŽ, fol. 534-537.

²⁰⁴ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 22.

případě. Jan starší Černín z Chudenic zdůraznil skutečnost, že dle zemského práva měli mít manželé možnost řádného slyšení u rozhodčího orgánu. Tato příležitost však byla odepřena jim a také jejich svědkům.²⁰⁵ Vrchnost ve svém dopise následně popsala svízelné situace svých předchůdců na pacovském statku, jež zažívali s poddaným obyvatelstvem. Otázkou však zůstává, jaký hodnověrný zdroj přiblížil vrchnosti životy někdejších držitelů Pacova. Události ze 2. listopadu 1630, kdy manželé Černínovi svolali obec z důvodu slibu poddanství, vnímal Jan starší Černín z Chudenic jako promyšlenou vzpouru Pacovských. K dopisu přiložená svědectví měla navíc dokazovat, že poslušnost jednotlivých aktů při převzetí Pacova, upravená Ladislavem Vithou ze Rzavého, nebyla dodržována ani za předchozích držitelů města.²⁰⁶ Když měšťané požadovali onoho dne potvrzení práv před jejich slibem poddanosti, sepsali manželé Černínovi příslib konfirmace nedobrovolně, ze strachu ze vzpoury. Tímto krokem v podstatě anuloval darovanou obligaci, neboť přinucené právní jednání bylo a stále je chápáno právem jako neplatné.²⁰⁷

Místodržící již 5. června 1636 sepsali nový list, jenž reagoval na obranu pacovské vrchnosti. V něm se úředníci drželi svého přesvědčení, které bylo zevrubně vysvětleno v recesu z 5. října 1635, a zdůraznili držitelé města, aby „*neprodleně, beze všech průtahů a obran potvrdil, a Jich milostem tím víceji zanášeti nedopouštěl [...]*“.²⁰⁸ Jan starší Černín z Chudenic si velice dobře uvědomoval, že rozsudek centrálního úřadu nezmění v plné šíři. Pokusil se však, s příslibem potvrzení pacovských výsad, vymínit si alespoň jedno právo, ze kterého mu plynula na rozdíl od ostatních sporných artikulí finanční úleva, a to brát děti poddaných k panské službě. Ve své žádosti, již zaslala 9. června 1636 na pražskou kancelář, pacovská vrchnost přislíbila, že pokud bude přihlédnuto k její žádosti, „*nejsme proti tomu, abychom k milostivému zalíbení Vašich Milostí, neměli jim jich ihned, jakž bych domu přijel, potvrditi.*“²⁰⁹

Přislíbenou konfirmací privilegií městu Pacovu udělili manželé Černínovi 17. června 1636. Pacovská vrchnost potvrdila dříve nabytá práva mimo artikul Michala Španovského z Lisova, který se dotýkal augšpurského vyznání. Konfirmace však nebyla vyhotovena

²⁰⁵ V konceptu zmíněné reakce obžalované strany připsal Jan starší Černín z Chudenic pravděpodobně na rady svých obhájců několik paragrafů z Obnoveného zřízení zemského. Převážná část z nich se týkala procesních záležitostí při sporu vedeném před zemskými úředníky. Nové zemské zřízení totiž zavedlo korespondenční formu při řešení vyvstalých sporů namísto tradiční ústní. Jedná se o paragrafy C.I., C.VI., C.VII., C.IX.-C.XXII. H. JIREČEK (ed.), *Právo*, s. 118-134. Koncept dopisu se nachází SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 538-542.

²⁰⁶ Tím jsou myšlena dotčená svědectví Martina Škvoreckého a Václava Protivy Černína.

²⁰⁷ TAMTÉŽ, fol. 534-537.

²⁰⁸ TAMTÉŽ, fol. 555.

²⁰⁹ TAMTÉŽ, fol. 568-569.

s pečlivostí. Jednotlivá privilegia vypsalí držitelé města formou jednoduchého seznamu, přičemž nedodržovali jejich chronologickou posloupnost. U některých nadání byl dokonce udán chybný letopočet. V závěru konfirmace pacovská vrchnost za zmínkou o smlouvě Pacovských s Ladislavem Vithou doplnila: „[...] *povinni budou Pacovští i dědici a potomky svými k nám manželům, jakožto dědičné vrchnosti své [...] všecjaké poddanost i věrnost ve všem skutečně zachovati a k nám, co předešle vrchnosti činivali a čeho vrchnost užívala, nezastírajíce se Privilegií svými, každého času poslušnost prokazovati.*“²¹⁰ Forma, jakou byla listina vyhotovena, poukazuje na víceúrovňový mocenský konflikt, který pacovská vrchnost sváděla se svými poddanými na jedné straně a centrálním úřadem na straně druhé. Na základě zmíněných informací lze usuzovat, že Jan starší Černín z Chudenic udělil konfirmaci měšťanům pouze pro splnění požadavku místodržitelské kanceláře. Sám však neholdal ustoupit Pacovským a respektovat jejich dříve nabytá práva.

Takové potvrzení starých výsad nemohli Pacovští přijmout. Měšťané se tedy se zmíněnou konfirmací opět obrátili na kancelář místodržících s nadějí, že centrální úřad učiní přítrž vrchnostenské svévoli. V polovině následujícího měsíce, 15. července 1636, zaslali nejvyšší zemští úředníci Království českého manželům Černínovým nový list. Držitelům Pacova bylo oznámeno, že se práva v jimi udělené konfirmaci lišila od skutečných pacovských práv a že „*nepomimuli jsme všecka předešlá Privilegia [...] od předešlých vrchností dané [...] bedlivě přehlídnouti a z nich podobnou Normu vytáhnouti dali.*“²¹¹ Zmíněný přepis starých práv byl zaslán formou návrhu konfirmace spolu s dopisem pacovské vrchnosti na Radenín, aby nové potvrzení vyhotovili manželé Černínovi již správně.

Držitelé města byli velmi zaskočeni, když jim 19. července 1636 dorazil na radenínský zámek dopis z místodržitelské kanceláře. Po udělené konfirmaci Pacovským z poloviny června 1636, manželé Černínovi vnímali vzájemný spor o městská privilegia za ukončený. Ve své zprávě zasláné 11. srpna 1636 nejvyšším zemským úředníkům si držitelé Pacova stěžovali na přístup svých poddaných. Když vrchnost předala Pacovským konfirmaci, měšťané za ni poslušně poděkovali, avšak vzápětí si jeli stěžovat do Prahy. Co se týče místodržitelského návrhu potvrzení pacovských práv, jednalo se podle manželů o rozšířenou formu jejich konfirmace, která však svým vysvětlováním byla na škodu vrchnosti. Jan starší Černín z Chudenic měl informaci od jiných úředníků z místodržitelské kanceláře, že vrchností dříve zasláná svědectví ve věci neposlušných poddaných rozhodčí

²¹⁰ Konfirmace se zachovala pouze ve formě konceptu. SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 571-573.

²¹¹ TAMTÉŽ, fol. 580.

sporu ani nerozpečetili. Z nich by se však adresáti dozvěděli o vzpurnosti měšťanů, což by mohlo změnit jejich pohled na správnost vydané konfirmace. Manželé úředníky v listu požádali, aby vyslali dva komisaře, kteří by určili místo a den, a spor tak mezi stranami vyřešili osobně.²¹²

Odpověď, která byla z Prahy odeslána 13. srpna 1636, však manžele Černínovy nepotěšila. Jejich žádost o posláni vyšetřovací komise byla zamítnuta. Pražští úředníci neshledávali komisi potřebnou, protože návrh konfirmace sepsali na základě starých vydaných práv, která měla být zachována.²¹³

Počátku následujícího roku 1637, konkrétně 25. ledna, zaslali držitelé města Pacova místodržitelské kanceláři koncept konfirmace pacovských výsad s poznámkou na rubu listu: „*Tak jak v tomto Conceptu mně od J[ich] M[ilostí] Pánů místodržících odeslino tyto Privilegia napsana sou, tak taky v ten smysl sou Jich milostem a ne Pacovským na Kancelář Českou, V neděli třetí po Třech králich to jest 25 January 1637 odeslána.*“²¹⁴ Zmíněná poznámka jasně dokládá, že šlo o koncept, který vznikl původně v kanceláři místodržících. K připravenému textu návrhu konfirmace vepsal Jan starší Černín z Chudenic vlastní rukou pár drobných věcných poznámek a připsal na vyhrazené místo datum. Manželé tak po půl roce průtahů konečně zaslali požadovaný dokument. Za pozornost stojí to, že na několika místech v textu dotčeného návrhu konfirmace, kde se objevuje slovní spojení „věrní poddaní“, je zmíněné přídavné jméno „věrní“ podtržené, nebo ho obklopuje obdélník. Zdá se velmi pravděpodobné, že ke zvýraznění toho přídavného jména došlo až po doručení dopisu Janovi staršímu Černínovi z Chudenic z místodržitelské kanceláře, čímž by vrchnost mohla naznačovat opačný význam slova věrný. Tuto domněnku potvrzuje i výše uvedená citace, kdy Jan starší Černín z Chudenic zdůraznil, že konfirmaci zasílá místodržitelskému sboru namísto svým pacovským poddaným.

Absence pramenů během necelého měsíce a půl sice přetrhla dějovou linii, ovšem na základě pozdějších dopisů lze zrekonstruovat pravděpodobný vývoj. Pacovští obdrželi svou konfirmaci privilegií již 1. ledna 1637 ve stejném znění jako koncept zaslaný nejvyšším zemským úředníkům.²¹⁵ Měšťané však zatím nedosáhli svého cíle, protože neměli tuto konfirmaci vloženou v deskách zemských. Pacovští poddaní se tak s žádostí o zápis obrátili opět na kancelář místodržících. Úředníci si nebyli jistí, zda mohli konfirmaci zapsat do desek zemských bez předchozího příslibu vrchnosti. Informaci si však zjistili,

²¹² SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, fasc. 735, fol. 587.

²¹³ TAMTÉŽ, fol. 590.

²¹⁴ TAMTÉŽ, fol. 507-511.

²¹⁵ TAMTÉŽ, fol. 600.

jak svědčí dopis z 12. března 1637.²¹⁶ Bylo zvykem, aby si poddaní o zápis do desk zemských zažádali u své vrchnosti, která se za ně přimluvila. Místodržitelská kancelář tuto informaci dala pravděpodobně vědět suplikujícím poddaným i pacovské vrchnosti. Jejich následná reakce byla na jednu stranu opodstatněná, ovšem lze pochopit i počínání Pacovských, kteří již ztráceli při jednání s vrchností trpělivost. Jan starší Černín z Chudenic se po doručení žádosti poddaných prostřednictvím místodržitelské kanceláře vypravil na Radenín, aby tuto „*neslušnou a nepořádnou žádost*“ předal také manželce.²¹⁷ Jednání poddaných, kteří bez souhlasu vrchnosti chtěli vložit svá privilegia do desk zemských, bylo podle manželů nepřijatelné. Pacovští se zachovali jako privilegovaní měšťané královských měst, za což by měli být tvrdě potrestáni. Svou stížnost odeslala vrchnost 22. dubna 1637 zpět k místodržícím. I přes výtku manželů Černínových Pacovští nakonec dosáhli svého a na základě rezoluce císaře Ferdinanda III ze 4. července 1637 byla konfirmace pacovských privilegií vložena do desk zemských.²¹⁸ Tímto aktem skončil de iure spor mezi obyvateli města Pacova se svou vrchností Janem starším Černínem z Chudenic a Zuzanou Černínovou z Harasova, který formálně započal v roce 1633.

VI.5 Dobový kontext

V rámci zemí Koruny české a doby raného novověku se však zdaleka nejednalo o ojedinělý spor. V průběhu 16. století začaly pronikat na česká, moravská a slezská panství myšlenky německé reformace. Původní náboženskou dualitu sestávající se z katolicismu a utrakvismu, tak postupně vystřídal multikonfesijní společnost. Některé vrchnosti, jako například Michal Španovský z Lisova, tento trend nadšeně podporovaly. Jiné naopak všemožně usilovaly o zastavení reformačních snah na svých panstvích. Mezi ně patřil například někdejší královský místodržící Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, který vystupoval jako katolická vrchnost jindřichohradeckého panství.²¹⁹ Snahy o navrácení obyvatel Jindřichova Hradce ke katolické víře započaly již za jeho předchůdce Adam II. z Hradce, když na sklonku 16. věku pozval se svou manželkou Kateřinou z Monfortu do města jezuitský řád. Ovšem s intenzitou a vynalézavostí, s jakou postupoval proti nekatolickým poddaným Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, nelze umírněnost Adama II. z Hradce vůbec srovnávat. Postupná náboženská disciplinace v režii patrimoniální správy s podporou

²¹⁶ Jedná se pravděpodobně o interní komunikaci úřadu. NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 31.

²¹⁷ NA Praha, StM, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1, fol. 33-34.

²¹⁸ P. HOLUB – K. KUČERA, *Pamětní kniha*, s. 152.

²¹⁹ Konfesijní pnutí mezi stoupenci reformních myšlenek jindřichohradeckých měšťanů a rekatolizační vrchnostensnou politikou na přelomu 16. a 17. století shrnuje J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 626-642.

jezuitského řádu donutila takřka celou městskou obec v průběhu dvacátých let 17. století k postupné konverzi ke katolictví. Když pak nové zemské zřízení zavedlo jako jediné možné náboženství v Království českém katolickou víru, neměla s tím většina obyvatel Jindřichova Hradce žádný problém, podobně jako pacovští poddaní.²²⁰

Především pobělohorské konfiskace, které s sebou přinesly rozsáhlé majetkové změny, měly za následek častější výskyt obdobných střetů mezi poddanými a jejich vrchností. Statky odbojných nekatolických stavů propadly ve dvacátých letech 17. věku koruně, jež je následně odprodala věrným podporovatelům protireformace a služebníkům Habsburků. Došlo tak k potrestání v prvé řadě poddanského obyvatelstva, které většinou skrytě před svou novou vrchností zůstávalo při nekatolickém vyznání. Na některých panstvích si dokonce nová vrchnost podmiňovala confirmaci starých městských privilegií verifikovaným písemným příslibem o přestoupení místních poddaných ke katolické víře. Takovou podmínku museli splnit obyvatelé lanškrounského a lanšperského panství, která od roku 1622 společně patřila Karlovi z Lichtenštejna.²²¹

Hlavní překážkou pro šlechtického držitele však nebylo náboženské vyznání poddaných, ale jejich konkurenceschopnost v rámci šlechtického režijního velkostatku, což bylo typické pro většinu badateli dosud zrekonstruovaných sporů raného novověku. Útlak ze strany vrchnosti pocíťovali Lanškrouňští i Lanšperští především v navyšování robotního zatížení a odnětím městských práv na prodej a sklad soli, vaření piva a šenkování vína. Prvního úspěchu se dočkali měšťané Lanškrouna až dva roky po smrti Karla z Lichtenštejna v roce 1629, kdy jim regenti panství Maxmilián a Gundakar z Lichtenštejna přiznali várečné právo.²²² Ke confirmaci starých práv Lanškrouna a navrácení práva prodeje a skladu soli došlo až za dědice panství Karla Eusebia z Lichtenštejna v roce 1633. Snad kvůli nejednotnému postupu a jisté rezignaci obyvatel městeček sousedního lanšperského panství byla jejich privilegia confirmována až v roce 1648. O várečné právo však poddaní z České Třebové, Ústí a Jablonné nad Orlicí, na rozdíl od Lanškrouna, definitivně přišli.²²³

Vedle náboženských otázek, confirmace starých práv a zvyšování robotní zátěže poddaného obyvatelstva lze považovat za hlavní hnací sílu při vyvstalých sporech především hrdost městského obyvatelstva. Město Jemnice, nacházející se na moravsko-

²²⁰ TAMTÉŽ.

²²¹ Více o tomto sporu Štěpán GILAR, *Úsilí měst na panství Lanškroun a Lanšperk o zachování městských privilegií v době pobělohorské*, Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí 1999, s. 22-31.

²²² TAMTÉŽ.

²²³ TAMTÉŽ.

rakouském pomezí, bylo původně královským horním městem. V roce 1327 obdrželi Jemničtí od Jana Lucemburského privilegium, ve kterém panovník nejprve uznal věčný status zeměpanské držby. Poté stanovil místním poddaným roční poplatek. Kromě něj Jemničtí nemuseli odvádět již nic dalšího. Majestátem město dostalo také své vlastní poddanské vsi. Situace se však pro měšťany záhy začala proměňovat. Jemnické panství bylo v průběhu 15. věku několikrát zastaveno šlechtickým majitelům, až nakonec v roce 1530 propadlo mezi poddanská města nadobro. Postupný vzestup vrchnostenské moci doprovázený čím dál větší pracovní zátěží obyvatelstva vyvrcholily otevřenou vzpourou proti vrchnosti v roce 1556.²²⁴ Rebelii rozehnala až družina okolních šlechticů. Následná právní dohra u zemského soudu skončila pro poddané ztrátou veškerých městských výsad týkajících se roboty. To však měšťany ve svém přesvědčení nezastavilo a ještě v 18. století vyvstaly další spory, jež řešily zřízené vyšetřovací komise.²²⁵

Nastíněné konflikty mezi měšťany poddanských měst se svou vrchností měly v zásadě obdobné příčiny. Byla jimi snaha šlechticů prosazovat navzdory právně zakotveným svobodám poddaných svou vůli. Velmi časté bylo soupeření města s vrchností o pivo-
var a šenkování vína, protože se jednalo o vysoce výnosný artikl. Při své neochotě konfirmovat městská privilegia držitelé panství často argumentovali evangelickým vyznáním poddaných, které se přičilo rekatolizační politice habsburského dvora. Tak se lze na řadě míst v pobělohorských Čechách setkat i s otevřenou vzpourou měšťanů, jež byla předzvěstí daleko násilnějších selských rebelií konce 17. století a zápasu o poddanskou otázku v následujícím 18. věku.²²⁶

²²⁴ Marie PLEVOVÁ, *Konfirmace privilegií města Jemnice v 17. a 18. století*, Sborník archivních prací 56, 2006, s. 3-68.

²²⁵ TAMTÉŽ.

²²⁶ O povstáních venkovského lidu z roku 1680 více Jaroslav ČECHURA, *Selské rebelie roku 1680*, Praha 2001.

VII. Závěr

Předkládaná bakalářská práce si kladla za cíl zrekonstruovat spor mezi pacovskými měšťany a jejich vrchností, Janem starším Černínem z Chudenic a Zuzanou Černínovou z Harašova, jenž se odehrál v první polovině 17. století. Neochota držitelů pacovského panství potvrdit měšťanům jejich dříve nabytá práva stála v samotném základu vyvstalé pře. Pro poddané nebylo jednoduché získat určitou výsadu, která mohla zlepšit jejich právní, ekonomický či sociální statut. Udílení svobod poddaným záviselo především na jejich vrchnosti, pod níž si lze představit osobu panovníka, královnu, církevní instituci, šlechtu nebo dokonce samotné město. Autor v úvodu práce poukázal na způsoby nabývání nových městských práv, přičemž předložil analýzu základních městských privilegií, o něž obyvatelé královských a vrchnostenských měst Království českého usilovali nejčastěji.

Na přelomu středověku a raného novověku vlastnil panský a rytířský stav většinu zemské půdy, k níž v součtu náležel také největší počet poddaného obyvatelstva. Vedle malých a spíše zemědělských panství s několika málo vesnicemi a menším vrchnostenským stavením jako jeho centrem existovala velká dominia s rozvinutými městy, těžící především z velké tržní směny na svém teritoriu. Již z podstaty věci se nejednalo o homogenní soustavu územních celků. Ani jednotlivé vsi v rámci jednoho panství nebyly totožné, stejně jako města. Variabilita jejich prostředí spočívala především ve specifických podmínkách, které spoluutvářely konkrétní sídliště. Mezi ně lze řadit vhodnou lokaci, velikost centrálního místa s hustotou zalidnění, ale také například hlavní funkci sídliště. Jedním z nejdůležitějších faktorů, který zásadně ovlivňoval vývoj samotné lokality, byl vzájemný vztah poddaných obyvatel a vrchnosti, jenž se primárně projevoval na držitelem darovaných právech. Autor proto postupně představil šlechtické majitele pacovského panství od poloviny 15. do konce 16. století.

Za vlády Malovců z Pacova, Robmhápů ze Suché i Španovských z Lisova byla patrná kontinuita v náboženství, hospodářské prosperitě a v rozšiřování svobod města a jeho obyvatel. Díky tomu pak lze snáze pochopit, za jakých okolností donátor postoupil městu jednotlivé nadání. Při seznamování se s konkrétními právy autor nahlédl do mozaiky vztahů jednotlivých vrchností ke svým poddaným, přičemž výsledný obraz inklinuje k sounáležitosti mezi nimi, jejich vzájemné úctě a respektu. Obdarování Michala Španovského z Lisova z roku 1596, jemuž byla věnována celá kapitola předkládané práce, je toho zářným příkladem. Uvedený držitel pacovského panství patřil k nejvýraznějším osobnostem tehdejší doby. Podílel se na sestavování České konfese z roku 1575, zastával nejvyšší úřa-

dy v království (podkomoří věnných měst a nejvyšší písař Království českého). Pacov zažil za jeho vlády největší rozkvět. Privilegium z 29. září 1596, které Michal Španovský z Lisova udělil svým poddaným, mělo mít v budoucnu zásadní význam ve sporu s manželi Černínovými. Tato hypotéza se však potvrdila pouze částečně. Konfesijní otázka, jež tvořila jádro nadání Michala Španovského z Lisova a která měla být i jedním ze sporných bodů dlouholetého sváru, se jím nestala. I přesto, že se v průběhu sporu opakovaně objevoval odkaz na tento konkrétní artikul (ze strany vrchnosti), ztratil pro spor svůj význam. Pacovští se augšpurského vyznání vzdali ještě před začátkem samotného konfliktu.

Druhý artikul obdarování Michala Španovského z Lisova, jenž se týkal panské služby, naopak svůj význam ve sporu měl. V tomto případě se hypotéza potvrdila. Třetí pro spor významný artikul privilegia se dotýkal slibu člověčenství a poddanství. Michal Španovský z Lisova tímto nadáním jasně definoval pořadí aktů ceremonálu při nástupu vrchnosti na panství. Nejprve mělo dojít ke slibu Pacovských, a následně měla nová vrchnost potvrdit městská privilegia. Toto nadání jako jediné nepřinášelo poddaným žádnou výhodu. To se však brzy změnilo. Za panování vrchnosti Ladislava Vithy ze Rzávého došlo mezi ním a Pacovskými ke konfliktu, který jako první řešil centrální úřad Království českého. Za pomoci císařských komisařů přistoupily obě strany sváru ke kompromisu, kdy Pacovští postoupili Ladislavu Vithovi ze Rzávého městský pivovar výměnou za změnu pořadí úkonů ve výše zmíněném artikulu privilegia z roku 1596. Tato změna se stala pro budoucí spor naprosto zásadní.

Po obecné charakteristice městských privilegií a stručném nástinu pacovských dějin autor věnoval pozornost hlavnímu tématu případové studie. Samotné rekonstrukci zkoumaného sporu předcházelo seznámení se s jeho účastníky. Pro lepší pochopení osobností manželů Černínových z Chudenic se autor pokusil nahlédnout do jejich soukromého života. Na základě vydaných i nevydaných pramenů vyvstal nevšední obraz utváření charakterů tehdejších držitelů města. Autor soudí, že Jana staršího Černína z Chudenic ovlivňovala na jedné straně očekávání, která na něj byla kladena jako na člena významného šlechtického rodu, což kontrastovalo se skutečnými poměry v jeho rodině. Nemalý podíl na jeho osobnostním vývoji měl také jeho brzký odchod z rodinného zázemí. Chudoba, která Jana staršího Černína z Chudenic provázela po celou dobu jeho dospívání, a křivda z pážecích let, jež se týkala financí, ho do budoucna zajisté ovlivnily. Na rozdíl od svého manžela vyrůstala Zuzana Černínová z Harasova mezi svými blízkými, ve stimulujícím prostředí plném lásky. Avšak jejich sňatkem získali oba. Ze soukromé korespondence vysvítá, že se vroucně milovali a byli si oporou v každé životní situaci. Součástí této kapitoly tvoří

vedle představení obou držitelů města také seznamy obnovených městských rad z let 1631, 1634 a 1637, jež dokládají jména předních představitelů Pacova. Kromě živností městských konšelů uvedených ve zmíněných seznamech autor nenalezl v pramenech žádné informace o jejich soukromém životě.

Pro zpracování samotného průběhu sporu byly převážně použity doposud nevydané prameny v podobě úřední korespondence. Autor vycházel z předpokladu, že spor o konfirmaci privilegií Pacovu započal po koupi města manželi Černínovými. V průběhu studia dopisů se ukázalo, že studovaný konflikt započal ve skutečnosti až v roce 1634. Na začátku panování nové vrchnosti obdrželi poddaní před slibem poddanosti písemný příslib manželů s tím, že konfirmaci městských práv vyhotoví v písemné podobě do čtyř neděl, tedy do 2. prosince 1630, což se nestalo. V následujících dvou letech měšťané na vlastní kůži zažívali první vlnu vojenských střetů třicetileté války. To bylo pravděpodobně hlavním důvodem, proč se o svá privilegia nestarali.

První impulz k získání písemné konfirmace přišel až koncem roku 1633, kdy měšťané zaslali do Prahy na místodržitelenskou kancelář žádost, ve které požadovali splnění slibu své vrchnosti. Manželé Černínovi reagovali až na druhou výzvu kanceláře 3. července 1634, což autor považuje za skutečný počátek sporu. V dalších letech se Pacovští vytrvale dožadovali potvrzení privilegií v plném znění (při absenci artikulu o náboženském vyznání). Konfirmací pacovských městských privilegií vyhotovenou pravděpodobně 1. ledna 1637 napětí mezi stranami neskončilo a pokračovalo nejspíš až do smrti Jana staršího Černína z Chudenic 22. listopadu 1642, jak naznačuje sonda do korespondence z pozdějších let. Zde se nabízí možnost dalšího bádání a rozklíčování vzájemných vztahů mezi vrchností a měšťany. Otázkou také zůstává, zda poddaní skutečně opustili augšpurské vyznání, na což poukazoval mimo jiné ve svém svědectví vrchnostenský úředník na Pacově Martin Škvorecký.

VIII. Seznam použitých pramenů a literatury

VIII.1 Nevydané prameny

Státní okresní archiv Pelhřimov, Archiv města Pacov, inv. č. 7, kniha č. 1.

Národní knihovna Praha, sign. 65E1957.

Národní archiv Praha, Stará manipulace, inv. č. 2607, kart. 1622, sign. P 34/1.

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, Ústřední správa černínských statků Jindřichův Hradec, fasc. 734.

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, Ústřední správa černínských statků Jindřichův Hradec, fasc. 735.

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, Ústřední správa černínských statků Jindřichův Hradec, Kopiař Jana staršího Černína z Chudenic, na Choustníku a Radeníně.

VONDRÁČEK, Jan, *Dějiny města Pacova a okolí 2. Malovcové z Pacova r. 1402-1528.*
[strojově opsaný rukopis se nachází v Městské knihovně Pacov]

VONDRÁČEK, Jan, *Dějiny města Pacova a okolí 3. Robmháповé na Pacově r. 1528-1550.* [strojově opsaný rukopis se nachází v Městské knihovně Pacov]

VONDRÁČEK, Jan, *Dějiny města Pacova a okolí 4. Španovští z Lisova na Pacově r. 1550-1616.* [strojově opsaný rukopis se nachází v Městské knihovně Pacov]

VONDRÁČEK, Jan, *Dějiny města Pacova a okolí 5. Vitové ze Rzavého r. 1616-1630.*
[strojově opsaný rukopis se nachází v Městské knihovně Pacov]

VIII.2 Vydané prameny

ČECHOVÁ, Gabriela – JANÁČEK, Josef – KOČÍ, Josef – POLIŠENSKÝ, Josef – TOEGEL, Miroslav a kol. (edd.), *Documenta Bohemica bellum tricennale illustrantia V.*, Praha 1977.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého I. Privilegia měst Pražských*, Praha 1886.

- ČELAKOVSKÝ, Jaromír (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého 2. Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1225 až 1419*, Praha 1895.
- ČELAKOVSKÝ, Jaromír – Gustav FRIEDRICH (edd.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého 3. Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420-1526*, Praha 1948.
- DVORSKÝ, František (ed.), *Zuzana Černínová z Harasova. Listy české šlechtičny z polovice 17. století*, Praha 1886.
- DVORSKÝ, František (ed.), *Mateř a dcera Zuzany Černínové z Harasova. Listy Alžběty Homutovny z Cimburka a Elišky Myslíkovny z Chuděnic*, Praha 1890
- FIALA, Michal – HRDLIČKA, Jakub – ŽUPANIČ, Jan (edd.), *Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a nobilitační privilegia studentské legie roku 1648*, Praha 1997.
- FRANCEK, Jindřich (ed.), *24. 10. 1517. Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006.
- FRANKOVÁ, Lidmila (ed.), *Pacovské listiny z 15. a 16. století*, Pelhřimov 1997 (Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8).
- HAAS, Antonín (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého 4/1. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*, Praha 1954.
- HAAS, Antonín (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého 4/2. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1453-1500*, Praha 1960.
- HAAS, Antonín (ed.), *Sbírka pramenů práva městského království Českého 4/3. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1501-1526*, Praha 1961.
- HOLUB, Pavel – KUČERA, Karel (edd.), *Pamětní kniha města Pacova. 1473-1712*, Ústí nad Labem 2015.
- JIREČEK, Hermenegild (ed.), *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého*, Praha 1888.
- KALISTA, Zdeněk (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chuděnic*, Praha 1941.

KRÁL, Pavel (ed.), *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650*, České Budějovice 2002 (= Monographia historica. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 2).

MALÝ, Karel a kol. (edd.), *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*, Praha 2013.

POLIŠENSKÝ, Josef – HUSA, Václav – RATKOŠ, Peter (edd.), *Naše národní minulost v dokumentech. Chrestomatie k dějinám Československa I*, Praha 1954.

TEPLÝ, František (ed.), *Martina Škvoreckého úředníka na Pacově, hospodářská korespondence z dob války třicetileté 1630-1642*, Praha 1928.

VIII.3 Literatura

BOHÁČEK, Jan, *Spor Turnova s vrchností na počátku 18. století. Cesta poddanského města k nesvobodě (1. část)*, Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník 22, 2009, s. 44-95.

BOHÁČEK, Jan, *Spor Turnova s vrchností na počátku 18. století. Cesta poddanského města k nesvobodě (2. část)*, Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník 23, 2010, s. 53-90.

BUBEN, Milan M., *Czerninové z Chudenic*, Střední Evropa. Revue pro středoevropskou kulturu a politiku 7, 1991, s. 143-148.

BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2011.

BŮŽEK, Václav, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995.

ČECHURA, Jaroslav, *Černinové versus Kysibelští*, Praha 2003.

ČECHURA, Jaroslav, *Člověčenství*, Právněhistorické studie 33, 1993, s. 33-50.

ČECHURA, Jaroslav, *Selské rebelie roku 1680*, Praha 2001.

ČERNIKOVSKÝ, Petr, *Města severovýchodních Čech jako vrchnosti ve světle konfliktů se svými poddanými (2. polovina 17. a počátek 18. století)*, Miscellanea ze semináře starších dějin, 2005, s. 37-57.

- DVOŘÁK, Jan, *Vrchnostenské město v raném novověku ve vztahu k vrchnosti a venkovskému zázemí. Svitavy v 17. století*, Brno 2012 (Disertační práce).
- FEJTOVÁ, Olga a kol, *Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí*, Praha 2013 (= Dokumenta Pragensia 32), 712 s.
- GILAR, Štěpán, *Úsilí měst na panství Lanškroun a Lanšperk o zachování městských privilegií v době pobělohorské*, Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí 1999, s. 22-31.
- HAAS, Antonín, *Pravomoc českého krále nad poddanskými městy a městečky*, Právněhistorické studie 4, 1958, s 153-184.
- HOFFMANN, František, *České město ve středověku. Život a dědictví*, Praha 1992.
- HOFFMANN, František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009.
- HOLUB, Pavel, *Pacovská městská kniha z let 1475-1683*, Praha 2012 (Diplomová práce).
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v Českých zemích. Od počátku státu po současnost*, Praha 2005.
- HREJSA, Ferdinand, *Dějiny křesťanství v Československu IV. Za krále Vladislava a Ludvíka. Před světovou reformací a za reformace*, Praha 1948.
- HRDLIČKA, Josef, *Od nadkonfesního křesťanství ke šlechtické konfesionalizaci? Šlechtická panství v Čechách a na Moravě v letech 1500-1620*, Historická dílna 10, 2015, s. 55-77.
- HRDLIČKA, Josef, *Konfesijní politika šlechtických vrchností a šlechtická konfesionalizace v Čechách a na Moravě v 16. a 17. století*, Český časopis historický 108, 2010, s. 406-442.
- HRDLIČKA, Josef, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2013 (= Monographia historica 14).
- CHALOUPKOVÁ, Anežka, *Doba Michala Španovského – zlatý věk Pacova*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8, 1997, s 11-17.
- JÍŠOVÁ, Kateřina a kol., *Města a šlechta ve středověku a raném novověku*, Praha 2016.

- JUHAŇÁKOVÁ, Veronika, *Holdování panství Třeboň knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku roku 1683*, České Budějovice 2010 (Bakalářská práce).
- KALISTA, Zdeněk, *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrození barokního kaválíra*, Praha 1932.
- KALISTA, Zdeněk, *Zikmund Myslík z Hyršova*, Praha 1940.
- KOBLASA, Pavel, *Czerninové z Chudenic. Stručné dějiny rodu a schematismus rodových panství*, České Budějovice 2000.
- KOREŠ, František, *Moc, válka a společenský vzestup v dějinách rodu Robmhápů ze Suché od 16. do 18. století a jejich rodinné paměti*, České Budějovice 2015 (= Opera Historica 16), s. 100-148.
- KLEISNER, Tomáš, *Raně barokní Pacov za posledních světských majitelů*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8, 1997, s. 26-32.
- KREJČÍKOVÁ, Jarmila – KREJČÍK, Tomáš, *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*, Praha 1987.
- KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. (Ml – Pan)*, Praha 2000.
- MALÝ, Karel, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010.
- MAREŠ, Petr, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období a soupis krajských hejtmanů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564-1616/1617*, Praha 2011 (Rigorózní práce).
- MARTÍNEK, Zdeněk a kol., *Pelhřimov*, Praha 2014.
- MIKULEC, Jiří a kol., *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013.
- MIKULEC, Jiří, *Poddanská otázka v barokních Čechách*, Praha 1993.
- MILLER, Jaroslav, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500-1700)*, Praha 2006.
- Ottův slovník naučný XX*, Praha 1903.

- PAKOSTA, Ferdinand, *Michal Španovský z Lisova. Účastník jednání o českou konfessi, pán na Pacově 1584-1600. Příspěvek k dějinám města Pacova*, Pacov 1914.
- PAKOSTA, Ferdinand, *Vaření piva a prodej vína v Pacově*, Časopis společnosti přátel starožitností v Praze 18, 1910, s. 135-145.
- PERNES, Jiří a kol., *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*, Praha 2003.
- PLEVOVÁ, Marie, *Konfirmace privilegií města Jemnice v 17. a 18. století*, Sborník archivních prací 56, 2006, s. 3-68.
- PRAŽÁK, Václav, *Převzetí panství Jindřichův Hradec hrabaty Černíny v roce 1694. Anatomie jednoho rituálu*, in: Václav BŮŽEK – Jaroslav DIBELKA (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Opera Historica 12), s. 159-168.
- RYANTOVÁ, Marie, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.
- SCHINDLING, Anton, *Utváření konfesí, konfesionalizace a multikonfesionalita jako základní problém evropských dějin v 16. a 17. století. Nová německá literatura k problematice*, Český časopis historický 106, 2008, s. 80-108.
- STEJSKALOVÁ, Eliška, *Pacov za Malovců z Pacova (1402-1528)*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 8, 1997, s. 18-25.
- STERNECK, Tomáš, *Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války*, Jihočeský sborník historický 74, 2005, s. 104-150.
- SEDLÁČEK, August, *Českomoravská heraldika II. Část zvláštní*, Praha 1997.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého IV. Vysočina tábořská*, Praha 1995.
- ŠEBÁNEK, Jindřich – FIALA, Zdeněk – HLEDÍKOVÁ, Zdenka, *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1984.
- TOMÁŠEK, Jan, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 11. Malovcové z Kámena*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 10, 1999, s. 142-144.

- TOMÁŠEK, Jan, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 12. Robmháповé ze Suché*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 11, 2000, s. 120-122.
- TOMÁŠEK, Jan, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 20. Španovští z Liso-va*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 18, 2007, s. 95-101.
- TOMÁŠEK, Jan, *Panské a vladycké rody na Pacovsku a jejich erby 21. Malovcové z Pa-cova*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 19, 2008, s. 194-200.
- TŘÍSKA, Karel a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986.
- VOREL, Petr, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001.
- VOREL, Petr, *Velké dějiny země Koruny české VII. 1526-1618*, Praha 2005.
- VOREL, Petr, *Zánik aristokratického dvora pánů z Pernštejna v Pardubicích v roce 1550*, in: *Poddanská města v systému patrimoniální správy. Sborník příspěvků z konfe-rence v Ústí nad Orlicí 12.-13. září 1995*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 70-77.
- DE VRIES, Jan, *European Urbanization 1500-1800*, London 1984.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v 15. a 16. věku. Mezi roky 1420-1620*, Praha 1890.
- ŽEMLIČKA, Josef, *Přemyslovská hradecká centra a počátky měst v Čechách*, Českoslo-venský časopis historický 26, 1978, s. 559-586.
- ŽUPANIČ, Jan, *Záhadný původ barona Kapouna aneb těžký život rakouského úředníka*, Historický obzor 16, 2005, č. 1/2, s. 22-32.

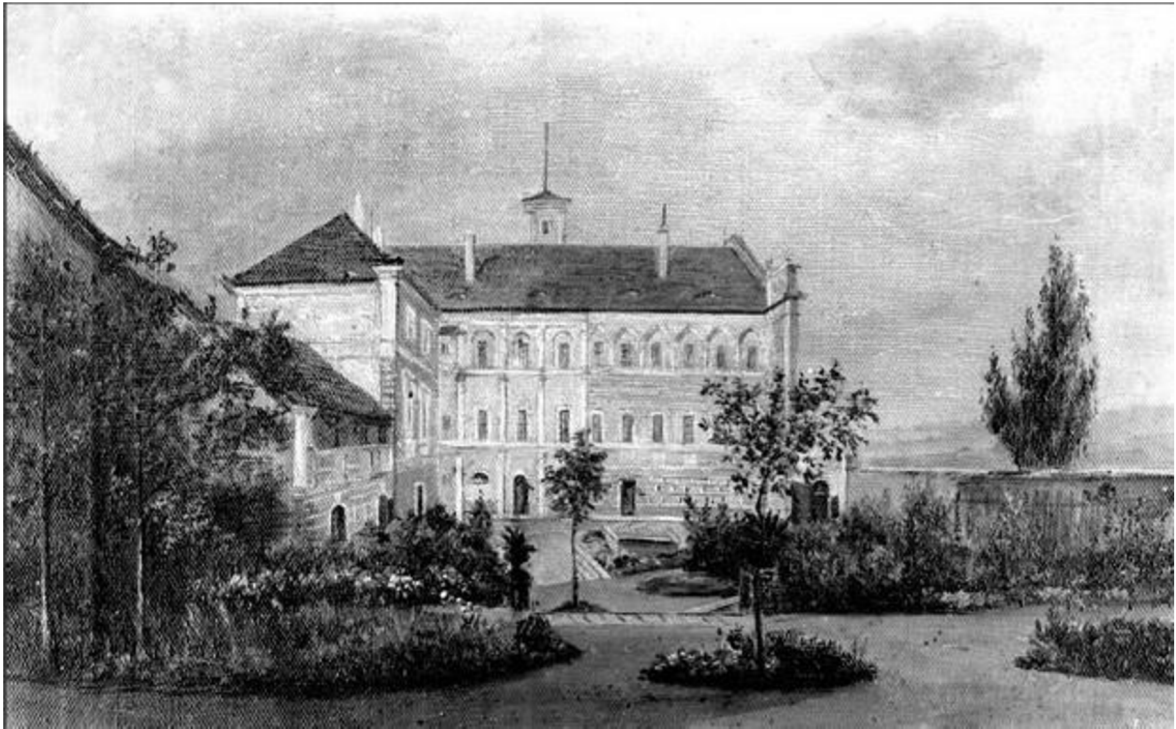
IX. Seznam obrazových příloh

1. Vyobrazení Pacova z roku 1898
[převzato z webových stránek <http://fotopacov.pakultura.cz>].
2. Vyobrazení zámku v Radeníně z roku 1897
[převzato z webových stránek <https://www.radenin.cz>].
3. Artikul o konfesi (přepis privilegia Michala Španovského z Lisova z roku 1596)
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 10].
4. Artikul o robotě (přepis privilegia Michala Španovského z Lisova z roku 1596)
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 10–11].
5. Artikul o člověčenství (přepis privilegia Michala Španovského z Lisova z roku 1596)
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 11].
6. Přepis nadání Ladislava Vithy ze Rzavého z roku 1618, jímž změnil posloupnost aktů poddanského slibu a konfirmace privilegií
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, sign. VAS, Pacovské privilegie, fol. 21].
7. Jindřichohradecký vidimus příslibu konfirmace z roku 1633
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, fol. 491].
8. Poznamenání osob k obnovení úřadu roku 1631
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, fol. 671].
9. Poznamenání osob k obnovení úřadu roku 1634
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, fol. 672].
10. Poznamenání osob k obnovení úřadu roku 1637
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, fol. 673].
11. Konfirmace manželů Černínových z roku 1637
[SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, ČÚS, kart. 735, fol. 600].

X. Obrazové přílohy



Obr. 1: Město Pacov – vyobrazení z roku 1898



Obr. 2: Radeninský zámek – vyobrazení z roku 1897

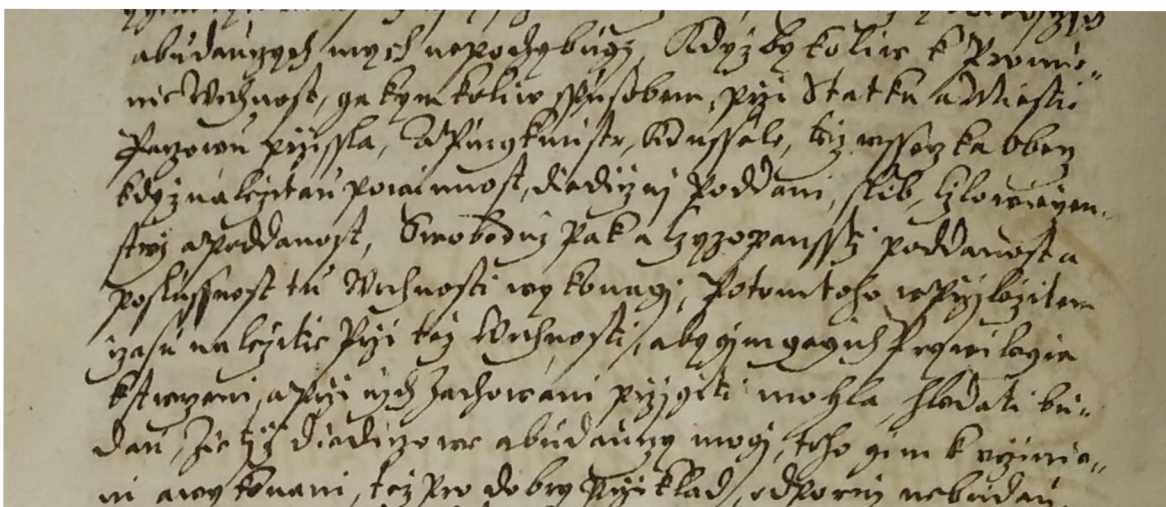
Laska prijatam.
 Zjednie, aby nami v ro bnd niny qd zaspe od jndu
 dndnost, adijtolu w statku a Miosta Lysowa, vj dny
 do a oby wafoljany vstj, nymu Cozessi a dlyznom dny
 vj dnyto Ryzostianste, dlyzno a dlyzno dnyto dnyto
 vni karlo w dnyto, v dnyto dnyto dnyto dnyto
 od dnyto dnyto dnyto, dnyto a dnyto dnyto dnyto
 Laska dnyto 1530, dnyto: Coz vj dnyto dnyto dnyto
 dnyto dnyto, v dnyto dnyto dnyto dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto, dnyto a dnyto dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto, Laska dnyto 1575. dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto, a v dnyto dnyto dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto, dnyto dnyto a dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto, v dnyto dnyto dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto, v dnyto dnyto dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto, dnyto dnyto, aby dnyto dnyto
 dnyto dnyto, dnyto dnyto a dnyto, dnyto a dnyto
 dnyto dnyto dnyto dnyto dnyto a dnyto dnyto dnyto
 dnyto dnyto dnyto.

Obr. 3: Artikul týkající se náboženského vyznání, jenž je součástí privilegia Michala Španovského z Lisova z 29. září 1596 (opis originálu)

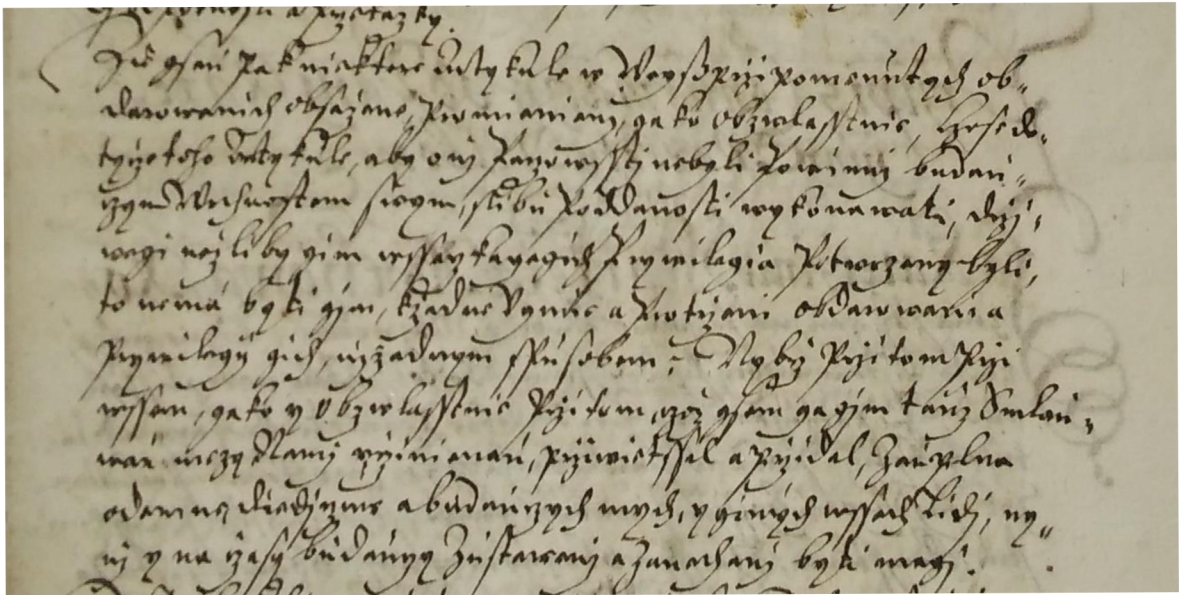
Item. Do Roboty aro podielky piosky v s Potahy, ani v
 gale v noznic roqny slonc obznofti, ani na to v roqny
 nim Cui mo to yz, piodosle z piov nnofti vq ku na vrag
 gale grabani a piovani dona a dohotarog, v daleky dftip
 niyq jazam don, Jarano, a zati don z piov v pzi doro ni pa
 yroftam, Smale dy kany tej dno my v ny dani v do a obgar
 tole Mista Jarano, v gogis bndan yz, aby v dardu vof
 nofti gogis pntafu v anj v obly. v dno dftip
 v dno dftip v anj v obly, v dno dftip v anj v obly
 fuzj, tej v ty dno dftip v anj v obly, v dno dftip v anj v obly
 v dno dftip v anj v obly, v dno dftip v anj v obly

Zaplaty piovny zomat nomici, z piovny v anj v obly a
 piovny v anj v obly, v dno dftip v anj v obly
 Item. v dno dftip v anj v obly, v dno dftip v anj v obly

Obr. 4: Artikel o robotě a podělcích, který je součástí privilegia Michala Španovského z Lisova z 29. září 1596 (opis originálu)



Obr. 5: Artikul týkající se slibu člověčenství, jenž je součástí privilegia Michala Španovského z Lisova z 29. září 1596 (opis originálu)



Obr. 6: Nadání Ladislava Vithy ze Rzavého ze 13. ledna 1618, jímž změnil posloupnost aktů poddanského příslibu a konfirmace starých práv (opis originálu)

#

Poznamenanari vsos Robnomeni uivnadi
 vmiestie Pacovne vopalek vo Tricie
 Gualies ginal Ino 10. Januarij Alba

1631

Konffely

Jan Dylak Prymasem,
 Jan Sleska,
 Jakub Krauco,
 Mikulajm Alobauymil,
 Jan Pavel Janovyk,
 Mathis Mydlarz,
 Matyjnmg a pormal,
 Jan Trabal,
 Mathis Studensky,
 Pavel Dvorsky,
 Jan na mara
 Janyt Alobauymil

Starsty Decny

Jan Dymal Prymas,
 Mathis Dvorsky,
 Jan Dvorsky,
 Jan Kryzostek

Kieblars Mikulsky,
 Jan Dymal

Kieblars Dvorsky,
 Maglam Tomsky

641

Obr. 8: Seznam predstavitelu mesta Pacova v roce 1631

JEHO EXCELLENCE HRABĚTE BERNHARDU
V JINDŘICHOVĚ HRADCI.
ARCHIV

Leha Jani 1634 Inq. Du. Jozefis Dvorky Guel 8 Dni Novembri
přinamirany ofob dobnovony Jozefu Amiefo Jozova lity
Dni Dvofu Kfanfo

- Jan Janibit Gjymafim
- Jan Jytku
- Jan Mawara
- Jan Grabal
- Janil Janeyit
- Mjtozymi Klobanijit
- Mabij Studimfij
- Jan Mrazkyt
- Jan Dypilla
- Jan Bartu
- Adam byj befat
- Mrazlan Mrazymfij

Stavf Obrijny

- Mabij bozjomfij
- Mrazlan Janbu
- Gym Dypimof
- Martyn Gypfaj

Styblaj Mupfij

Samuil Dvraf

Styblaj Janfij

Jan Dvrfanif

Obnovne vade Dvofu Jozova 8 Dni Novembri 1634

672

Obr. 9: Seznam představitelů města Pacova z roku 1634

7

JIHOEVROPEJSKÉHO
 V JINDŘICHOVĚ HRADE KENNINA
 ARCHIVU

Obnovenj Starozad. Konšel'seho od V. M. Pana, Pana na jeho mi-
 lostivost, což se stal to stježu do Wpřet' divoglet' keda pane) 637.
 Egle tato osoba do pominnosti, dant, a to u desimad zjstawa.

Jan Zavel	Starji Občanj
Jan Jek	Matej Bodegoušog
Jan Stawara	Wacław Sawta
Jan Strabala	Wit'el Martjan
Janvel Zanczel	Martjn Plešča
Ngoban Klobaučnik.	Wit'el'se Měš'og
Matej Studenog	Januel Karas
Jan Men'it	Wit'el'se Panšog
Jan Kizopelca	Matej Kolariš
Jan Zartu +	
Adam Ambrosu	
Wacław Stawara	

Tase pot na gřit' V. M. Pana, Pana poručeny dawagi se k obnovenj Starozadu
 Konšel'seho tato nize pane Osoby posnamene.

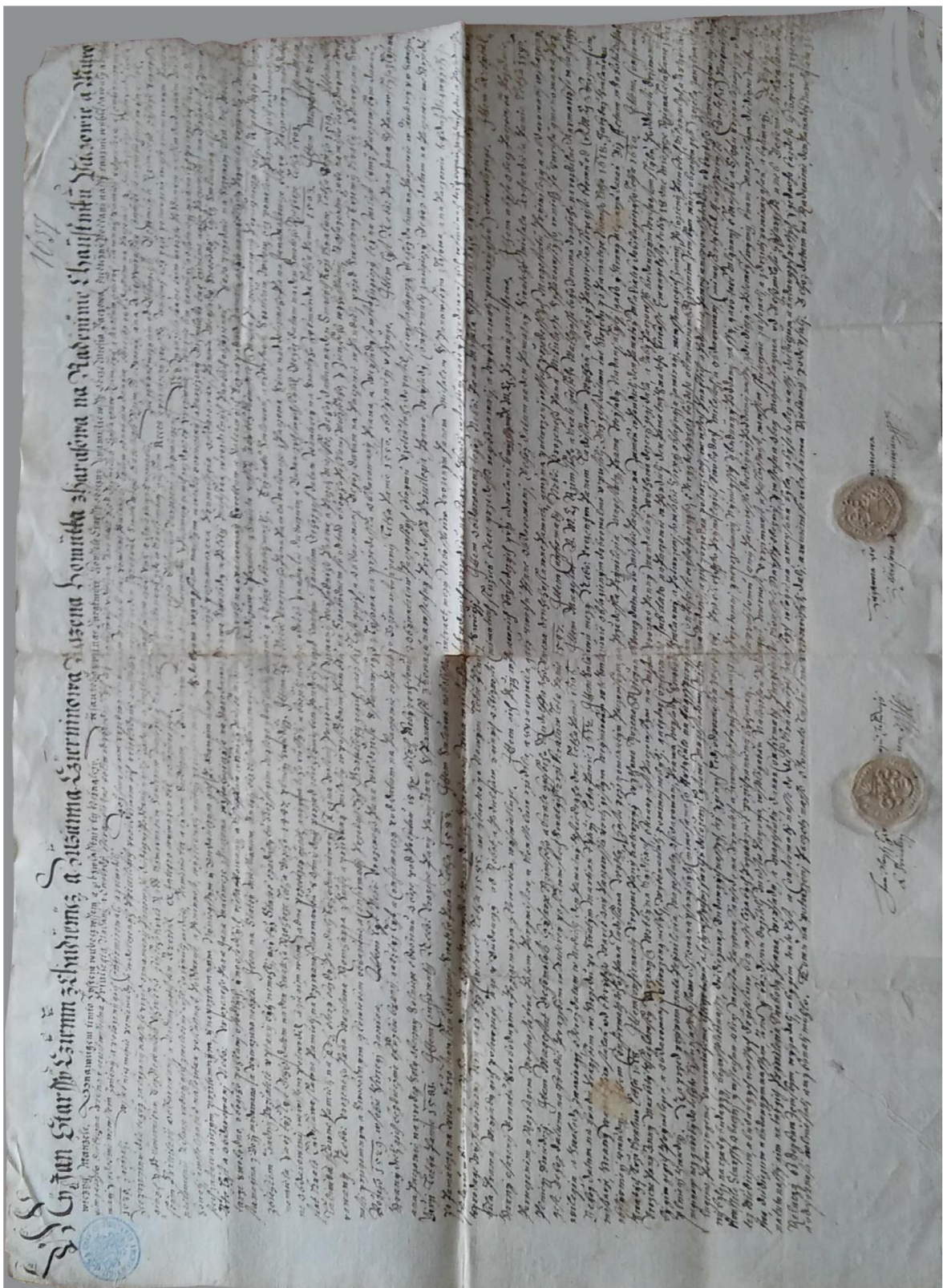
Jakub Kraupa	Starji Občanj
nebo	Jan Křina
Wacław Strabala	Jakub Strabala
Jan Šebesta	Jan Zanczel
Martjn Kadišog	Martjn Koničel
Wit'el Zermat	
Wit'el'se Zanczel	Jan Wit'el'se Měš'og
Wangel Klobaučnik.	Wit'el'se Morcus
Januel Zartu	aneb
Wangel Stawara	Jan Samočnik.
Jan Křinašou	
Jan Dobrowa	Wit'el'se Panšog Matej Kolariš sustawa, a
Jan Šofog	gno se k miš' V. M. sustawge.
Wit'el'se Maslat.	Acto posnamenej tohoto w Wnděl' v Wgity, D. Lij' kratu. - 637.

Což w se k milo přemenu Swaděnj a Wub' V. M. Panu, Panu se počawa.
 Acto posnamenej tohoto w Wnděl' v Wgity, D. Lij' kratu. - 637.

V. M. Panu Panu
 Alžbet' Jodan
 Wzqłmista a Konšel' n.
 ngg, w Měse' Pacowce

640

Obr. 10: Seznam představitelů města Pacova z roku 1637



Obr. 11: Výsledná konfirmace pacovských privilegií s pečeti manželů Černínových